

LA RUTA DE L'EXILI

INSTITUT LA PLANA
VOL. 2 , FEBRER DE 2023

**CINC-CENTES
NORANTA-SET
RAONS**

Una illa de pau enmig d'un
oceà de destrucció

**LA BATALLA DE
L'EBRE, UN RIU DE
SANG**

La batalla més
desmoralitzadora i
decisiva de la Guerra Civil
Espanyola

**CONDEMNATS PER
LA DEFENSA DE LA
SOBIRANIA**

La repressió política
franquista

**Especial: La literatura
catalana a l'exili.**

Contingut

El context previ a l'exili. pàg. 3- 19

L'exili republicà. pàg. 33-52

El desenllaç de la guerra i la desfeta republicana. pàg. 19-31

Especial: La literatura catalana a l'exili. pàg 53-63

Editorial

"La ruta de l'exili" és un projecte educatiu que es realitza a 2n de batxillerat i que té com a objectiu resseguir els diferents escenaris que els exiliats republicans van trepitjar en el seu èxode cap a França empesos per les dures represàlies que l'exèrcit franquista imposava sobre els vençuts al final la Guerra Civil Espanyola (1936-39).

"La ruta de l'exili" permet a l'alumnat fer una aproximació emocional a un tema que hem tractat de manera més acadèmica a l'aula. I el resultat és sempre sorprenent, perquè no hi aprenentatge més significatiu que els que es fa des de les emocions, empatitzant amb les víctimes trepitjant els escenaris que van presenciar els horrors, reflexionant sobre la naturalesa humana i les conseqüències de la guerra. Una experiència que marcarà el seu coneixement de la història recent del nostre país per sempre.

" CAMINANTE NO HAY CAMINO SE HACE CAMINO AL ANDAR "

LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

La Guerra Civil Espanyola va ser una guerra que va provocar la divisió d'Espanya en 2 bàndols. Per una banda, el bàndol republicà que eren els que lluitaven en contra de la dictadura que volia implementar Francisco Franco i del seu feixisme, a més a més, estaven a favor d'una república democràtica. Per altra banda, el bàndol nacional era l'exèrcit revel liderat per Francisco Franco els quals eren molt conservadors, és a dir, no volien que hi hagués cap canvi, estaven a favor d'una monarquia i eren molt religiosos.

Tot va començar el 17 de juliol de 1936, quan els generals Emilio Mola, Francisco Franco, Goded, entre d'altres van portar a terme un cop d'estat amb l'objectiu d'expulsar a la república que havia estat establerta a través d'una democràcia. Tot això amb la finalitat d'imposar una dictadura. Aquest alçament militar que des d'un principi Francisco Franco pensava que no duraria gaire, no va sorgir del tot com s'esperava, ja que els republicans s'hi van oposar completament i estaven decidits a confrontar aquesta decisió. Goded en aquest moment s'estava dirigint a Barcelona per poder dirigir d'una millor manera l'alçament. El que ell no sabia era que el govern de Barcelona ja estava al cas que Goded s'estava dirigint allà i un cop que va arribar el van empresonar ràpidament per posteriorment ser executat.

A partir d'aquest moment es fan molt visibles quins seran els 2 bàndols actius en la guerra i quines ideologies tenen, El Bàndol republicà estaven recolzats pels partits d'esquerra, com per exemple, el PSOE, republicans progressistes, esquerra republicana, anarquistes i comunistes, entre d'altres, en canvi, el bàndol nacional estava recolzat pels partits conservadors i pels feixistes que aquests creen un partit anomenat "La Falange" que estava liderat per Antonio Primo de Rivera.

Una de les ajudes que va enviar Hitler a Franco va ser una part de la seva aviació alemana una legió anomenada "Legió Còndor" la qual va participar en molts bombardejos en zones poblades per civils que donaven suport a la república. Un dels seus principals objectius era el d'imposar por a aquests civils, fent així que creguessin que en cap lloc d'Espanya estaven segurs. Per altra banda, l'única ajuda que van poder obtenir els republicans va ser per part de la URSS, el problema d'aquesta ajuda era que no era gratuïta i ho van haver de pagar tot amb l'or que tenien del Banc d'Espanya. A més, molt d'aquests subministraments i equipament militar de la URSS era molt antiquat, tot i això, hi va haver moltíssima gent d'arreu del món que van venir com a voluntaris per poder ajudar a la república contra el bàndol nacional: Les Brigades Internacionals.

La Guerra Civil Espanyola va tenir una gran importància internacionalment, ja que va provocar moltes reaccions a la resta de països. Tanta va ser la reacció que hi va haver molts països europeus que volien donar suport a la república, però en aquest moment Europa hi havia molta tensió entre els països, ja que en qualsevol moment podia començar la Segona Guerra Mundial, per això, per por, els països decideixen no intervenir en aquest conflicte per tal d'evitar una guerra a gran escala i es decideix redactar un document anomenat la "Llei de no intervenció. Tot i això, l'Alemanya nazi de Hitler i l'Itàlia Feixista de Mussolini no li donen importància i entreguen molt equipament militar al bàndol nacional, amb l'objectiu de poder guanyar-se la confiança de Franco.

La Legió Còndor bombardeja Guernica (26 d'abril de 1937)

LA BATALLA DELS NOSTRES AVIS, LA MÉS LLARGA, DESMORALITZADORA I DECISIVA DE LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

Durant la primera setmana de conflicte, els republicans van assolir un cert grau d'èxit en el seu intent de reconquerir el territori perdut, gràcies a l'atac sorpresa que va prendre a les forces enemigues desprevingudes. A partir de l'1 d'agost del 1938 Francisco Franco Bahamonde, qui en aquell moment ja era cap de l'exèrcit i bàndol nacional, va organitzar fins a set contraofensives que finalment van fer recular a l'exèrcit roig i van donar la victòria als colpistes. De tota manera, els esforços del general Franco no van fer la feina per si sols, sinó que el suport de l'aviació italiana i alemanya va jugar un paper clau en el decantament de la balança cap al bàndol nacional, ja que cal recordar que els republicans no rebien cap suport de potències europees pel pacte de no-intervenció.

"El rerefons de la guerra, els desertors que busquen sobreviure"

Un altre punt del qual no se sol parlar, però que és molt rellevant i necessari, és de les víctimes no civils de la batalla. Dels molts soldats obligats a lluitar i a defensar una idea que ja donaven per perduda o que ni feien seva, i de tots aquells que van deixar el front intentant fugir d'un destí que els hi havia set imposat. La manca d'efectius republicans va provocar que es realitzessin dues lleves forçoses, la lleva del biberó (nascuts el 1920 i, per tant, d'uns 17, 18 d'anys) i la lleva del sac (homes de més de 35 anys).

Molts dels joves no sabien nadar, ja que provenien de zones de l'interior, i van ser obligats a creuar un riu tan ample i cabalós com ho és l'Ebre. Com a conseqüència, molts d'ells es van negar a mobilitzar-se per por a morir i es van convertir en desertors. La fugida del front no va ser gens fàcil per les pèssimes condicions en les quals es van veure obligats a fugir i perquè no podien permetre's ser descoberts per cap dels dos bàndols, ja que en tots dos casos serien afusellats, fos per desertors o per rebels i traïdors a la pàtria.

Finalment, la guerra va concloure el dia 16 de novembre de 1938 deixant als nacionals com a clars vencedors. La devastadora i clara derrota republicana va suposar l'inici de la desfeta de l'exèrcit roig i del gran èxode civil cap al sud de França. Aquesta va acabar sent una batalla de desgast que buscava moralitzar a tota la societat civil i a les tropes i va resultar sent tot el contrari. La Batalla de l'Ebre és considerada la més decisiva de la guerra perquè va sentenciar la derrota de l'exèrcit republicà. Aquest últim va perdre les seves millors unitats i la major part del seu material bèl·lic. Cal recordar que aquest bàndol no rebia cap mena de subministraments de l'exterior. En altres paraules, va suposar la fi del govern república.

Francisco Franco en la Batalla de l'Ebre l'any 1938

FRANCISCO FRANCO BAHAMONDE

Qui va ser i què va fer realment Franco?

ÈRICA NOGUÉ

Francisco Franco Bahamonde, va néixer el 4 de desembre del 1892 a Ferrol, la Coruña, i va morir el 20 de novembre del 1975, amb vuitanta-dos anys, a Madrid. Franco venia d'una família amb interessos mariners, fet que el va portar a l'Escola de Preparació Naval, però no hi va poder entrar, així doncs, va acabar inscrivint-se a l'Acadèmia Militar d'Infanteria de Toledo. Allà hi va estar tres anys formant-se.

Seguidament, per petició pròpia, va demanar d'entrar a l'exèrcit espanyol i així que ho va fer, va anar destinat a la guerra del Marroc. Per mèrits de guerra, va ascendir de posicions fins a arribar a una posició de prestigi dins l'exèrcit, com va ser ascendir fins a ser General. Més endavant també va aconseguir diferents mèrits per accions realitzades durant alguns combats. Després, va ser destinat a Oviedo, on va arribar amb aires de superioritat per l'ascens assolit al Marroc. Aquest comportament de Franco i el d'altres ascendits va derivar en una vaga general on es manifestaven els desacords sobre aquests ascensos.

L'any 1919, Franco va conèixer Millán-Astray qui el va nomenar cap d'un bàndol per primera vegada i amb la que van haver d'anar a Melilla a donar suport. Aquest fet el va convertir en una figura heroica per la població. Els anys següents va continuar protagonitzant diversos èxits militars.

El 22 d'octubre de 1923, Franco es va casar amb Carmen Polo. Més endavant, l'any 1925, fou ascendit a coronel i l'any següent amb vint-i-tres anys va ser nomenat a General de la Brigada de la Primera Divisió de Madrid. Posteriorment, el 4 de gener de 1928, va ser nomenat director de l'Acadèmia Militar de Saragossa.

Després que es proclamés la República, l'any 1931 el Govern va tancar l'Acadèmia i es va quedar sense càrrec. L'any següent, però Franco fou destinat a La Coruña com a cap de la XV Brigada d'Infanteria de Galícia i un any després Azaña l'assigna com a comandant militar de les Illes Balears.

A continuació, el 1933 es van dur a terme eleccions generals que van donar com a resultat la victòria de la Confederació Espanyola de Dretes Autònomes (CEDA), dirigida per Gil Robles. Aquest nou govern va ascendir a Franco com a general de divisió i més endavant com a cap de l'Estat Major Central de l'Exèrcit. Però el govern del Front Popular, per tal d'allunyar-lo de la Península ja que era considerat poc fidel a la república, el va anomenar governador militar de les Illes Canàries.

Quan estava a les Illes Canàries, al juliol de 1936, es va produir un cop d'estat a Espanya, en el qual Franco va tenir un paper rellevant tan en la planificació com en l'execució. Aquest va fracassar i va derivar a la Guerra Civil i el posterior establiment de la dictadura franquista a Espanya.

Espanya estava dividida entre feixistes i republicans. Els conflictes van començar a l'agost, i el setembre d'aquell mateix any, Franco ja va ser anomenat Generalíssim, cap de tots els exèrcits i també cap del govern durant la guerra. Ell mateix es va anomenar "Cap de l'Estat", càrrec que no va cedir fins als últims moments de la seva vida. Aquesta guerra va acabar l'any 1939, amb la victòria de les tropes de Franco, però també amb 400.000 espanyols exiliats i entre 500.000 i 1.000.000 de civils assassinats.

El 23 d'octubre de 1940, Franco es va trobar en una entrevista amb Hitler, que va tenir lloc a l'estació de ferrocarril d'Hendaya, just al costat de la frontera d'Espanya i França. L'objectiu d'aquesta era resoldre els desacords sobre les condicions espanyoles per la seva entrada a la guerra del bàndol de les potències de l'Eix, format per Alemanya, Itàlia i el Japó. Set hores després d'estar reunits, Hitler no estava d'acord amb les exigències de Franco, així que l'únic resultat d'aquesta trobada va ser la firma d'un protocol secret on Franco es comprometia a entrar a la guerra quan ell decidís i Hitler li garantia que rebria territoris africans.

Acabada la guerra, Franco no va cedir cap dels seus poders dictatorials adquirits, va decidir modificar l'Estat Espanyol a la seva mida, va aprovar la "Ley de Sucesión en la Jefatura del Estado", per la qual Espanya es constituïa com a regne i va escollir el candidat a la successió: Juan Carles de Borbó.

La dictadura franquista. Va ser un règim polític dictatorial totalitari, vigent a Espanya entre 1939 i 1975, que no permetia cap. Franco va perseguir, torturar, empresonar i assassinar a aquells que s'oposaven a les seves idees i no va cedir ni un bri del seu poder fins just abans de morir.

Va patir diversos problemes de salut que van acabar amb la seva mort el 20 de novembre de 1975 després d'una llarga agonia.

EL FRANQUISME

JÚLIA REINON

Coneixem el Franquisme com un règim autoritari i dictatorial dirigit pel general Francisco Franco. Espanya va estar sotmesa al Franquisme des de 1939, amb la fi de la Guerra Civil Espanyola, fins al 1975, després de la mort del general. Clarament, l'extensa i prolongada duració d'aquesta etapa de gairebé 40 anys va superar per molt els 21 anys del feixisme a Itàlia i els 12 anys de l'Alemanya nazi, alguns dels altres règims dictatorials de l'època. Aquest fet demostra la terrible insistència, perseverança i astúcia que va demostrar tenir Franco a l'hora de mantenir-se en el poder d'Espanya.

El govern franquista tenia com a principal objectiu evitar que el comunisme arribés a Espanya, ja que aquest cada cop obtenia més força per part dels diferents països que l'aplicaven com a sistema polític i econòmic, la qual cosa suposava una gran amenaça per la continuïtat del sistema que proposava el Franquisme. Francisco Franco va estar tota la seva vida implicat en l'exèrcit i donant suport a les ideologies ultranacionalistes i d'extrema dreta, i va deixar ben clar el seu pensament polític a l'hora de governar tota la nació.

Francisco Franco Bahamonde

La seva dictadura estava caracteritzada per l'autoritarisme, degut a que tot el poder, execució i control d'aquest estava sota vigilància d'ell mateix, i clarament pel militarisme, ja que l'exèrcit va ser el grup de poder més important (però sempre per sota les ordres del general). A més, les ambicions religioses de Franco també van ser notablement visibles durant el seu règim, tenint en compte que ell es considerava un enviat de Déu per salvar Espanya dels innumerables problemes que la turmentaven. Per tant, el règim franquista es va basar en l'ultracatolicisme, fent així que el catolicisme prengués les rendes dels assumptes educatius i polítics, i passant a ser la religió per excel·lència del país.

Sembla impossible pensar que el Franquisme hagués estat vigent a Espanya durant gairebé 40 anys, i és molt freqüent que ens preguntem: com és possible que una dictadura hagi aguantat tant? Doncs bé, per a Franco la resposta era ben senzilla, ja que la seva estratègia va ser la repressió contínua cap a la societat, aconseguint així el silenci obligat dels vençuts de la guerra. Tots aquells que eren considerats del bàndol republicà van ser brutalment perseguits, torturats, empresonats i assassinats, i les persones d'esquerra, juntament amb els nacionalistes catalans i bascs, van ser la major part dels exiliats de la postguerra. La repressió franquista no només va perjudicar els que havien actuat de manera directa contra els franquistes, sinó que tots els familiars, amics o coneguts que poguessin estar implicats en els que eren considerats els traïdors a la pàtria també es van veure involucrats en les represàlies.

I per què les obres literàries que van ser escrites a l'època de la dictadura no podien parlar obertament del Franquisme? Sembla que la història seria molt més ràpida d'esbrinar si disposéssim de testimonis que haguessin publicat en el seu moment tot allò que pensaven, però la censura no ho va fer possible. Franco va aplicar una censura exhaustiva en tots els àmbits: els militars supervisaven tot el que es deia a la premsa, el que es deia a la ràdio i el que es transmetia a la televisió, de manera que tenien en les seves mans el poder de controlar pràcticament tota la informació. Així doncs, el govern franquista intentava regular l'opinió de la societat suprimint els intents revolucionaris contra la pàtria. El general, insatisfet amb totes les represàlies i la censura, també va decidir eliminar els sindicats, els partits opositors i les llengües cooficials com el català i l'euskera. Amb la il·legalització de tots els altres partits polítics va crear un govern d'unipartidisme, en el qual només existia el seu propi partit polític, assegurant així la seva continuïtat en el poder.

Represàlies contra la societat per part de la policia

Franco i altres membres fent el salut feixista

Convé ressaltar que durant el govern de Franco va haver-hi una gran exaltació de la pàtria i la nació; dit d'una altra manera, l'ultranacionalisme va ser una altra de les característiques del règim. Així mateix, tots aquells actes que traïssin la pàtria eren enormement castigats. Obres literàries com "La voz dormida" de Dulce Chacón expressen aquesta injustícia i frustració que van patir les persones amb les represàlies de Franco, posant èmfasi en el fet que en l'època franquista van patir fins i tot les persones innocents.

En poques paraules, el Franquisme va ser una dura etapa responsable de moltes morts innocents, en la qual es va intentar crear una societat atemorida i sotmesa al règim. Quan Francisco Franco va morir, el Franquisme també va morir amb ell, tot i que actualment encara es pot trobar persones partidàries de la dictadura i que estan orgulloses del passat d'Espanya. Tot i això, podem dir que el dia que oficialment (o potser només simbòlicament) va finalitzar el Franquisme va ser el 20 de novembre de 1975, i ara només ens queda el record que amb el pas del temps es fa borrós.

EL CARTELL REPUBLICÀ

Maria Gorchs

Durant el segle XX, Espanya viu la proclamació de la Segona República (1931-1939) alhora que un creixent conflicte politicosocial entre els sectors més progressistes i els de caràcter conservador. Conseqüentment, la propaganda es converteix en un mitjà indispensable per la difusió de les diferents ideologies, guanyant especial rellevància en les estratègies dels partits polítics, sobretot del bàndol republicà, per assolir més vots en les eleccions i promoure la defensa de la república.

N'és un exemple la següent obra de Josep Renau (1907-1982), artista valencià i republicà destacat que afirmà que "el cartell podia i havia de ser la palanca del nou realisme per la creació d'una nova Espanya". Sent membre del Partit Comunista d'Espanya (PCE), elabora el cartell a 1938 per difondre els ideals de justícia, igualtat i progrés, característics en la seva obra i ideologia política. El PCE, partit d'esquerra revolucionari, feminista i laic, apareix a 1921 com una escissió del Partit Socialista Obrer Espanyol, puix que discrepen sobre l'elecció de la via socialdemòcrata per assolir el comunisme.

Analitzant la cantonada superior esquerra, s'aprecia que el Partit Comunista s'identifica amb el símbol comunista, en què junts la falç i el martell representen, respectivament, els obrers agrícoles i la classe obrera industrial. El color de l'estrella, forma geomètrica molt usada pel socialisme, representa la sang, força i valentia dels obrers. També en la part superior del cartell observem el puny alçat i ferm, salutació del bàndol republicà, que agafa amb força un fusell (arma més emprada en la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)) per indicar que està preparat per enfrontar-se a l'enemic. La mà i l'arma destaquen pel contrast cromàtic amb un fons groc pàl·lid, però comparteixen equitatiu protagonisme amb la bandera tricolor republicana. Segons el decret del 27 d'abril de 1931 que la oficialitza, "es conserven els dos colors (groc i roig de la bandera nacional) i s'afegeix el morat, que la tradició admet per insígnia il·lustra, nervi de la nacionalitat (...)".

Analitzant l'estendard de la part inferior de l'obra, doncs, trobem oracions en majúscules que citen dates rellevants pel triomf de la ideologia republicana. Primerament, en la franja roja hi ha escrit "11 febrero 1873: un anhelo", data de la proclamació de la Primera República espanyola (1873-1874) que fa possible la breu existència d'un govern escollit pel poble en lloc d'un imposat per un cop d'estat, com tendia a succeir fins al moment. Tanmateix, la curta durada del període podria justificar perquè es parla "d'anhel" en lloc de, directament, victòria.

Així doncs, en la segona franja s'escriu "14 abril 1931: una esperanza", dia en què es proclama la Segona República (1931-1939) i les esquerres recuperen la fe en el govern en vigència. Tanmateix, el Partit Comunista tampoc relaciona la data a una victòria perquè, tot i haver recuperat la república, els vots que reben en les eleccions a les Corts Constituents del 28 de juny de 1931 són insuficients per poder obtenir representació parlamentària.

En la tercera franja, però, ja es parla de triomf, doncs s'escriu "16 febrero 1936: una victoria", dia en què es celebren les eleccions que posen fi al bienni conservador o negre (1933-1936) de caràcter antiliberal, catòlic i conservador.

Es recupera un govern progressista com el de 1931 a càrrec del Front Popular, una coalició d'esquerres a la qual PCE s'uneix a 1935. Així, l'oració no sols fa referència al reeiximent del bàndol progressista, sinó particularment al succés del PCE en la seva trajectòria política. De fet, en els cinc mesos vinents el prestigi del Partit Comunista augmenta considerablement i passa de trenta mil afiliats als cent mil seguidors.

Tenint en compte l'anàlisi anterior, podem concloure que el Partit Comunista guanya rellevància a mesura que avança la Segona República i pretén potenciar la força i unitat del bàndol d'esquerres, fomentant particularment la ideologia socialista. Cal apreciar la quantitat d'informació que un simple cartell pot transmetre a qui observa atentament (el grau de desenvolupament propagandístic, les tècniques artístiques emprades, la simbologia i ideologies del moment, etc.). De fet, com molt bé cita un antic refrany, "una imatge val més que mil paraules", i no són mots, sinó un sentiment al cor arrelat, el què va conduir a milers de republicans a lluitar per la seva pàtria i ideologia en la vinent Guerra Civil espanyola (1936-1939).

FRANQUISME EN ESTAT PUR

"HA LLEGADO ESPAÑA", EL CARTELL QUE VA CANVIAR LA HISTÒRIA

"El cartell de l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat de Barcelona"

El règim franquista, que va governar Espanya durant 36 anys, va fer un ampli ús de la propaganda per a consolidar el seu poder i transmetre els seus missatges als ciutadans. Una de les eines més importants en aquest sentit van ser els cartells, que van ser utilitzats per a difondre la ideologia del règim i promoure els seus valors.

Els cartells del bàndol franquista solien estar caracteritzats per la seva simplicitat i claredat, i destacaven per la seva imatgeria potent i els seus missatges directes. Molts d'ells van ser dissenyats per artistes i publicitaris de renom, que van fer ús de les seves habilitats artístiques per a crear imatges impactants i persuasives.

El disseny "Ha llegado España" va ser creat per Josep Morell, pintor, i un dels cartellistes més rellevants de Catalunya i Espanya, i reconegut internacionalment. Josep Morell va presentar aquest cartell el 1939, a conseqüència de l'ocupació de Barcelona en mans de les forces nacionals, anomenada batalla o ofensiva de Catalunya, el gener de 1939. Aquest, va ser un moment clau en la Guerra Civil Espanyola, ja que després de més de dos anys de guerra, les forces franquistes van aconseguir una crucial victòria militar que els va permetre conquerir la capital catalana i, posteriorment, controlar la resta del territori català. La batalla de Barcelona, va començar el 23 de desembre de 1938, quan les forces franquistes van iniciar una ofensiva per avançar cap a la ciutat.

Després de diverses setmanes de combats, el 26 de gener de 1939, com ja s'ha esmentat anteriorment, les tropes franquistes van entrar a Barcelona, que ja havia estat abandonada per les forces republicanes, que es trobaven en camí d'exili cap a França.

Aquest cartell és un exemple dels pósters propagandístics que es van fer servir durant la dictadura de Franco per promoure els valors del règim i reforçar la imatge del país com a unió sòlida i homogènia, dels quals, tenen un caràcter simple i molt clar per presentar una informació o un missatge molt concret. Podem observar la seva simplicitat principalment perquè els elements que podem distingir en el cartell, són escassos i amb poc significat, ja que el més important d'aquest, és el missatge que es vol transmetre.

És un cartell amb un caire nacionalista i militarista, i el missatge que principalment vol transmetre és bàsicament defensar la unitat i la cohesió del país, que eren valors rellevants per a Franco i el seu règim i, per tant, suggerir que el país s'ha fet present i que està aquí per a quedar-se. Com podem analitzar, les úniques lletres que trobem en el cartell són "Ha Llegado España", les que també li donen el nom, i fan referència al fet que les tropes han acabat conquerint la capital, i, per tant, han arribat.

La simbologia franquista, lògicament, és també una de les característiques més destacades d'aquests cartells, que podem veure en diversos llocs i petits detalls. Primerament, podem veure la bandera espanyola preconstitucional de fons amb l'àguila característica del franquisme, molt utilitzada en l'època com a símbol d'aquesta ideologia. Per altra banda, al centre de tot també podem veure la figura d'un home exercint la salutació feixista amb el braç dret alçat i estirat, una salutació que va ser emprada per altres règims feixistes com el de Mussolini o el de Hitler.

Si aprofundim i ens fixem una mica més en el soldat situat al seu costat també podem trobar una altra evidència de la ideologia franquista, que és el símbol de la Falange, un símbol que està format per un jou, que és l'instrument utilitzat per unir dos bous o ases, i que representa el símbol obrer i, per altra banda, les fletxes que simbolitzen la guerra.

Un dels elements que més destaquen sobretot per la seva mida i significat és el lleó que trobem a la part inferior del cartell. Aquest, vol transmetre un sentiment de poder, posant èmfasi a que Espanya serà a partir d'ara un país millor, i també és una referència a la capital. Per altra banda, a la part superior dreta, també hi podem observar tres ocells blancs, els quals són signe de pau i llibertat, volent transmetre també un sentiment de tranquil·litat per a tots els ciutadans i fent-los veure que els nacionals venen a portar l'ordre i la conciliació entre els bàndols. Per altra banda, la figura de la dona somrient que també apareix al costat de franquista que exerceix la salutació, vol donar una bona imatge del règim a tots els ciutadans, en què tindran en compte i respectaran a tothom, fins i tot a les dones, fets que òbviament seran, com els anteriors, totalment contradictoris a causa de l'inici d'una duríssima i repressiva dictadura com va ser el franquisme.

Els colors vermell i groc, que com podem veure predominen forçosament per sobre de la resta, també són colors que es van fer servir en molts pòsters franquistes, i que representen la passió, el coratge i l'orgull, a banda de ser els colors de la bandera espanyola

Finalment, doncs, i per concloure, el cartell "Ha Llegado España" és un cartell molt reconegut internacionalment sobretot pel fet estar situat cronològicament al final d'una de les guerres més importants d'Espanya i per tots aquells fets que realment amaga. És un exemple típic de la propaganda franquista, que utilitza imatges i paraules per reforçar els valors i la imatge del règim, i transmetre una idea de força i cohesió del país. Aquesta propaganda era una eina valuosa per a la dictadura per mantenir el suport del poble i reprimir qualsevol dissidència o oposició i, per tant, aquest no va ser ni molt menys l'únic que es va dissenyar.

LA FALANGE I EL FRANQUISME: L'EVOLUCIÓ D'UNA RELACIÓ POLÍTICA

GIL MARGINET

La crisi política i social de la Restauració (1874-1931) i la influència feixista europea va generar a la població espanyola la necessitat d'un sistema amb alt sentiment nacionalista i la figura d'un líder fort.

Així apareix el Falangisme com a corrent ideològic, que es va definir com a força política nacionalista, anticomunista i antiliberal Lluitava per l'abolició del sistema polític parlamentari i per la instauració d'un règim polític autoritari liderat per un "caudillo". El falangisme té origen el 1931, a mans el filòsof Ramiro Ledesma Ramos, i l'advocat Onésimo Redondo Ortega.

Tot i que no es va implementar la base teòrica per primera vegada fins el 1933 com a Falange Espanyola, partit polític fundat per José Antonio Primo de Rivera, primogènit del dictador i militar espanyol que va governar entre 1923 i 1930, Miguel Primo de Rivera.

La Falange va seguir com a model el feixisme Italià, Fasci Italiani di Combattimento liderat per Benito Mussolini i el Nacionalsocialisme alemany. Més endavant es fusionà amb les Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista, més conegudes amb l'acrònim de JONS i esdevindrà un dels principals suports durant la Guerra Civil Espanyola (1936-39) i la Dictadura de Francisco Franco Bahamonte (1939-75).

Mentre el Falangisme s'anava propagant. Francisco Franco Bahamonte havia set destinat al Marroc espanyol, on es va distingir per la seva conducta despietada davant les revoltes milicianes. Més endavant, l'any 1926 va ser ascendit a general i posteriorment, va ser director de l'Acadèmia Militar de Saragossa (suprimida per la República). L'octubre del 1934, Franco va dirigir les operacions, davant la revolta obrera a Astúries, que va causar milers de morts i de presoners. El govern el va anomenar governador militar de les Illes Canàries, per tal d'allunyar-lo de la península. Però malgrat aquesta mesura el 17 de juliol de 1936, Francisco Franco i uns quants oficials van dur a terme la insurrecció civil i militar contra el govern republicà i va començar la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

Després de la victòria, Francisco Franco va establir un règim autoritari a Espanya. Per consolidar el seu poder, Franco es va recolzar en el falangisme i les organitzacions esmentades anteriorment: la Falange Española Tradicionalista i les Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET i JONS). Que es van fusionar per formar el partit únic del règim. I Franco es va convertir en el líder absolut de l'únic partit legal durant el franquisme.

Alhora, el règim també va establir una forta col·laboració entre Estat i Església que també va tenir un paper important en l'educació i la formació de la joventut durant el franquisme i en l'adoctrinament segons els principis del "movimiento Nacional" nom que rebia el falangisme i tots els organismes satel·lits que es van establir al seu voltant..

Amb la base ideològica de la Falange o "Movimiento Nacional" el Franquisme va esdevenir una de les dictadures més duraderes de la història d'Europa, des del 1939 fins al 1975. El que caracteritza principalment aquest període va ser el seu caràcter autoritari i repressiu, amb la supressió de les llibertats civils i sobretot de l'oposició política.

Es van aplicar diverses formes de repressió contra els vençuts i persones amb idees contraposades al règim. Una d'elles, els Consells de Guerra.

Com s'esmenta a l'article sobre la Repressió Franquista de la revista SÀPIENS: "L'ús de la jurisdicció militar com a instrument de repressió sobre la població civil va ser un fet habitual". "Només al Camp de la Bota van ser executades, segons l'historiador Joan Corbalán, 1.717 persones entre el 1939 i el 1952. I molts milers més de persones foren condemnades a penes de fins a 30 anys de presó."

Tanmateix, era el mateix Franco qui revisava condemes del Consell de Guerra, com explica el mateix article: "Ell en persona passava revista als veredictes. En cas que volgués aturar la pena dictada pel tribunal militar, el dictador demanava "conmutación" i, llavors, es canviava la pena per la immediatament inferior. Si volia denegar l'indult i confirmar la pena de mort, en canvi, escrivia senzillament la paraula "enterado".

A més a més, es prescindia de la necessitat de proves incriminatòries per condemnar, ja que n'hi havia prou amb informes procedents de falangistes, alcaldes, capellans, policies, guàrdies civils... Aquests informes no requerien ser contrastats i, de vegades, podien estar motivats per enveges i recels personals. Es van dur a terme molts afusellaments, 4000 només a Catalunya. Hi havia control dels mitjans de comunicació, tant de premsa com ràdio, televisió... El que permetia al règim controlar la informació que es difonia pel país.

Els trenta-sis anys de dictadura, van suposar un aïllament internacional, un control de l'educació, i una etapa regnada per la por, la repressió i el control social.

Bandera de la Falange Española de las JONS

CONDEMNATS PER LA DEFENSA DE LA SOBIRANIA

“La Ley de responsabilidades políticas, l’instrument clau per la repressió política franquista.”

Text de **Laura Magaña Rodríguez**

El 9 de febrer de 1939, quan les tropes franquistes havien completat l’ocupació de Catalunya, es va aprovar la “Ley de Responsabilidades Políticas” que es va publicar oficialment el 13 de febrer del 1939. Aquesta mesura legal va ser la base dels nacionals per aplicar una intensa repressió judicial sobre els republicans, sota l’eslògan de reconstrucció espiritual i material de la pàtria i acabar amb la culpa dels participants en contra de l’alçament. “La Ley de responsabilidades políticas, va ser doncs l’instrument clau per la repressió política franquista.”

El 9 de febrer de 1939, quan les tropes franquistes havien completat l’ocupació de Catalunya, es va aprovar la “Ley de Responsabilidades Políticas” que es va publicar oficialment el 13 de febrer del 1939. Aquesta mesura legal, que es fonamentava amb la “Ley de Incautaciones de Bienes” del 1937, va ser la base dels nacionals per aplicar una intensa repressió judicial sobre els republicans, sota l’eslògan de reconstrucció espiritual i material de la pàtria i acabar amb la culpa dels participants en contra de l’alçament.

El franquisme va fer ús de diferents estils de violència per sotmetre i castigar els derrotats de la guerra, amb la justificació de la nova llei aprovada, que els permetia fer-ne l’ús necessari per a reconduir la societat amb una ideologia franquista. Tal com podem veure en el primer article:

“Es declara la responsabilitat política de les persones, tant jurídiques com físiques, que des de l’1 d’octubre de 1934 i abans del 18 de juliol de 1936 van contribuir a crear o a agreujar la subversió de tot ordre que es va fer víctima Espanya i d’aquelles altres que a partir de la segona d’aquestes dates s’hagin oposat o s’oposin al Moviment Nacional amb actes concrets o passivitat greu”.

JUSTICIA FRANQUISTA

Victor Arrogante, 7 d’agost del 2018, Justicia del franquismo y la Causa General

Analitzant el contingut de l’article, veiem com es considerava responsable a tots aquells que s’havien afiliat i havien ocupat càrrecs en entitats o partits polítics adscrits al Front Popular o els que s’havien oposat a l’alçament. A partir de la nova legislació, una extensa llista d’entitats van ser declarades il·legals i tots els seus béns van passar a mans de l’Estat, entra aquestes hi trobem: Acció Republicana, Esquerra Republicana, el Partit Federal, el Partit Socialista Obrer, entre moltes més desenes d’entitats, que foren penalitzats per conductes que eren totalment legals quan s’havien produït, cosa que avui en dia s’ha considerat aberració jurídica.

El títol II de la Llei establí una jerarquia, que l’encapçalava el Tribunal Nacional de Responsabilitats Polítiques, format per dos generals, per dos consellers nacionals de FET (Falange Española Tradicionalista) i de les JONS (Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista) que havien d’estar llicenciats en dret i, a més a més, també hi formaven part dos magistrats de l’Audiència Territorial. Els quals estaven assessorats per la Jefatura Superior Administrativa.

En primera instància, tots els condemnats al Consell de Guerra van ser expedientats per la Llei, encara que no haguessin passat pels Tribunals Militars. L’expedient constava d’una àmplia informació sobre l’acusat, amb dades personals i familiars, dades salarials, béns i propietats, entre altres informacions. L’acusat a més a més, havia de redactar una declaració jurada, sobre la seva situació econòmica i les seves propietats. Aquests béns i propietats quedaven immobilitzats mentre durava l’expedient. Amb tota la documentació que obtenint més la deliberació dels Consells de Guerra, el jutge instructor preparava un expedient que remetia al Tribunal Regional, perquè dictés sentència a l’acusat.

Govern encarregat d'aprovar la "Ley de Responsabilidades Politicas"

Expedient de Responsabilitats Polítiques dels Jutjats de Jijona

Les penes dictades pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques podien ser de tres tipus: restrictiva d'activitat, com l'inhabilitació absoluta o especial, la limitativa de llibertat de residència i per últim, l'econòmica, amb sentències que podien arribar a la pèrdua total dels béns del condemnat. En casos que es consideraven extremadament greus, comportava la pèrdua de la nacionalitat espanyola.

Amb el pas del temps, el nombre de casos iniciats per la llei, va resultar tan elevat, que la seva gestió administrativa va ser molt complicada pel Govern. Per això, mitjançant la Llei del 19 de febrer de 1942, que va comportar noves reformes a la "Ley de Responsabilidades Politicas", i gràcies a aquestes es van rebaixar les exigències en les condemnes. A partir de la rebaixa, van quedar exceptuats de responsabilitats polítiques, els individus els quals el Tribunal Militar havia imposat una pena inferior a sis anys i un dia, així com els menors d'edat afiliats a organitzacions polítiques, els assistents a reunió o manifestacions. A més a més, se'n van traspasar les funcions dels Tribunals Regionals de Responsabilitats Polítiques a les Audiències Provincials.

Aquesta mesura va contribuir a expedientar gran part del col·lectiu obrer i camperols sense terres, per la inutilitat de les sancions econòmiques. Per això se'ls va suspendre l'aplicació de la llei a les persones que vivien exclusivament del seu salari o les persones que no superaven un patrimoni superior a 25.000 pessetes, per insuficiència econòmica. Després de comprovar aquesta situació es passava l'expedient a l'Audiència Provincial que depenen dels delictes, dictaven sentència a inhabilitació de càrrecs públics. La pena de dos anys s'aplicava a aquells acusats de denúncies i detencions, maltractaments a detinguts, incendis, a milicians, testimonis de càrrecs o voluntaris al capdavant, o haver participat en confiscacions. La sentència de cinc anys, se sentenciava a qui havien exercit càrrecs importants a l'exèrcit, als partits i sindicats que donaven suport al Front Popular. En molts casos, aquesta pena s'aplicava als que ja havien estat condemnats a mort i executats.

La Llei de Responsabilitats polítiques va ser derogada per un decret del Ministeri de Justícia el 13 d'abril del 1945, que va acabar amb les jurisdiccions de responsabilitats polítiques implementades pel règim franquista.

Aquesta llei va suposar en primer moment, la pèrdua de molts béns i propietats dels familiars de persones executades per culpa del règim. Fins que el novembre de 1959, es van indultar els deutes dels jutjats.

L'EVOLUCIÓ DEL BÀNDOL QUE VA ACABAR AMB LA SEGONA REPÚBLICA ESPANYOLA

El franquisme fou responsable de la fi de la Segona República Espanyola, l'inici de la Guerra Civil Espanyola

El franquisme va ser una ideologia i un règim polític autoritari liderat pel general Francisco Franco, qui va governar com a dictador a Espanya des del final de la Guerra Civil Espanyola l'any 1939 fins a la seva mort l'any 1975.

El Franquisme polític es va establir a partir de la victòria de les forces militars del bàndol insurrecte o nacional liderades per Francisco Franco a la Guerra Civil Espanyola, que va tenir lloc entre 1936 i 1939. Aquesta guerra fou causada per un alçament militar per part de José Sanjurjo, Emilio Mola, Francisco Franco i Gonzalo Queipo de Llano.

Per altra banda, el franquisme ideològic ja existia en els temps de guerra. Aquest es va començar a mostrar en el bàndol nacional, format principalment per conservadors, partits d'extrema dreta com els carlistes, la Renovació Espanyola, el Partit Nacionalista Espanyol i la Falange Espanyola.

Després de la mort de Sanjurjo, el 24 de juliol es forma la Junta de Defensa per part dels militars que van fer la revolta, per tal de crear un òrgan militar encarregat de governar el territori obtingut. Aquest òrgan militar va rebre el nom La Junta de Defensa, i els seus actes foren prohibició les activitats polítiques, l'abolició de la constitució i les reformes de la segona república espanyola i una gran repressió als republicans i simpatitzants.

Bandera del règim franquista

Amb la guerra pràcticament acabada, Franco va assumir el poder com a dictador, establint un règim autoritari feixista, caracteritzat per les repressions que va imposar cap als del bàndol republicà. Va ser la por per aquestes repressions que es va produir l'exili republicà, que va suposar l'exili de 485 000 espanyols, dels quals la majoria van anar a França.

Les repressions inclouen l'execució de tot aquell qui fos considerat enemic d'Espanya, tancament de republicans en camps de concentració o sentenciats a trenta anys de presó, l'acomiadament de nombroses persones i l'impediment d'aquestes per trobar feina i els consells de guerra; judicis militars amb l'objectiu de jutjar els civils que s'havien manifestat o realitzat una vaga en contra del govern autoritari o persones que s'havien mantingut fidels a la República, als quals se'ls acusava d'haver-se «revelat».

Encara que la repressió fos present al llarg de tota la dictadura, amb el temps es va anar tornant més subtil.

Francisco Franco saludant

El franquisme pren més força en el bàndol l'1 d'octubre de 1936, quan Franco assoleix el lideratge de la revolució, qui pren mesures per convertir el bàndol nacional en una dictadura feixista, començant amb la unificació dels partits polítics formant el FET - JONS. I el gener de 1938 es forma el primer govern de la zona nacional i Franco s'esdevenia el Caudillo d'Espanya.

L'EVOLUCIÓ DEL BÀNDOL QUE VA ACABAR AMB LA SEGONA REPÚBLICA ESPANYOLA

La dictadura reforçada per l'exèrcit, l'Església catòlica, el feixisme, i el suport dels dos altres grans dictadors de l'època, Adolf Hitler i Benito Mussolini, també fou caracteritzada per l'autoritarisme, el nacionalisme i un fort èmfasi en els valors catòlics tradicionals.

Sota el seu mandat, el govern espanyol va estar centralitzat i controlat per Franco i els seus seguidors, mentre que els partits d'oposició van ser prohibits i els dissidents polítics sovint van ser empresonats, o executats i la majoria s'havia exiliat.

L'entrevista de Franco i Hitler a l'estació d'Hendaia

El règim franquista, en resposta a la crisi econòmica causada per la guerra, va implementar polítiques d'autosuficiència econòmica (autarquia), cosa que va provocar una pobresa significativa per a molts espanyols. I després del 1959, amb l'obriment diplomàtic i econòmic internacional, Espanya va aconseguir un ràpid desenvolupament econòmic seguit de canvis demogràfics i socials, que van suposar un gran canvi a Espanya, fent que passés d'un país principalment rural a un urbà, acabant amb molt de l'analfabetisme i significativament més industrialitzat.

Al final de la dictadura, amb la mort de Franco el 20 de novembre de 1975, després d'un llarg patiment a causa dels nombrosos infarts que va patir i totes les operacions a les quals fou sotmès, es va donar per acabat el Franquisme donant pas a un període que tenia per objectiu tornar a la democràcia.

El franquisme que dura poc més de trenta-sis anys, és considerat un dels períodes més foscos de la història d'Espanya, tenint un govern creat a base de la por, les restriccions i el poder unànime en mans del *Caudillo d'Espanya*, Francisco Franco Bahamonde.

Racionament durant l'Autarquia

De la Guerra Civil Espanyola a la Segona Guerra Mundial: Soldats de dues guerres

La Divisió Azul forma part de la nostra història. Potser d'una manera marginal, però en forma part. Uns 2.000 catalans van ser reclutats per lluitar en el front rus. Els divisionaris van suportar uns aferrissats combats al Front Rus i els seus dots de combat els situen entre els millors soldats no alemanys que van lluitar al costat de l'Eix a la Segona Guerra Mundial. Van entrar en combat en multitud d'ocasions i, ideologies a part, van tenir un exercici militar molt notable.

La 250a Divisió d'Infanteria de les forces armades que va lluitar al front de l'Est, o més conegut com "La Divisió Azul" van ser un grup de voluntaris espanyols de l'exèrcit alemany que va lluitar en el front rus en la Segona Guerra Mundial (1939-1945). Francisco Franco va enviar a la Divisió Blava per soldar el deute que tenia amb Hitler per l'ajuda prestada en la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

La Divisió Azul estava composta per una majoria falangista, però entre les seves files es podien veure homes de tota classe d'ideologies, carlistes, monàrquics, soldats regulars veterans de la guerra civil. També hi anaven obrers perquè se'ls pagava bé, i fins i tot, republicans que volien netejar la seva imatge per salvar-se a ells mateixos o a les seves famílies. En xifres dades, el 55% dels oficials i dels sotsoficials eren soldats professionals, molts veterans de la Guerra Civil Espanyola. Molts eren també membres de la Falange Espanyola.

Els voluntaris que es van presentar van ser tres vegades més dels divuit mil soldats que s'esperaven inicialment. Tot i que al principi, tots ells eren voluntaris, en l'últim any de la Divisió Azul, l'any 1943, va haver-hi algun reclutament forçós. En total, més de 47.000 homes van passar per la Divisió Azul.

El 14 de juliol de 1941, parteixen els primers divisionaris des de Madrid cap a Alemanya. El que es pot destacar del viatge, van ser pedrades que queien en els vagons llançats per republicans espanyols que estaven exiliats a França. El 18 de juliol, els primers 18.000 homes van arribar a Alemanya, on van rebre una calorosa benvinguda per part de les hordes alemanyes. Després de mesos d'instrucció en el que van demostrar una gran capacitat d'aprenentatge, els divisionaris van haver de realitzar el jurament a Hitler, on es feia menció a la lluita contra el comunisme.

Les primeres baixes de la Divisió Azul van ser arribant al front rus, travessant el Riu Ball, on una de les barques s'enfonsa i alguns soldats moren congelats. S'afirma que els presoners russos van ajudar als divisionaris i que si no fos gràcies a aquest acte, haguessin mort més. Les tropes espanyoles no tenien equipament per les temperatures que arribaven fins als 50 graus centígrads.

Durant el juny de 1942, la Divisió Azul que estava establerta a Leningrad, estaven cansats després d'estar mesos davant del front rus. Aquest foren reemplaçats per més voluntaris espanyols. Els divisionaris que tornaven a Espanya eren ben rebuts, però les històries que explicaven eren molt dures. Uns 5.000 divisionaris van deixar la vida a Rússia, setze vegades més que els alemanys que l'havien deixada a Espanya. Per tant, "el deute de sang" amb el Tercer Reich va quedar saldat i sobradament invertit. Com va recordar Jaume Farré, el més dur de la seva experiència va ser la mort.

En la batalla de Kransy Bor de 1943, els soviètics comencaven a ser més superiors, 6.000 espanyols van lluitar contra 45.000 russos i 100 tancs. Amb l'obertura del front de Sicília per parts dels Aliats, Alemanya comença a perdre clarament la iniciativa de la guerra i això causà que la Divisió Azul es dissolgués, per decisió de Franco declarant-se en la guerra, Espanya com un país neutre.

La Batalla de Berlín va ser el final dels últims espanyols que van lluitar en la Segona Guerra Mundial. Acabada la guerra, l'any 1954 van arribar en vaixell els divisionaris que van estar a Rússia com a presoners. Tot i això, el règim franquista per no comprometre les seves relacions internacionals, va renegar dels divisionaris i fins i tot, van ser malvistos per la societat. També és cert que alguns divisionaris van acabar formant part de l'exèrcit espanyol amb alts càrrecs com per exemple, Jaime Miláns del Bosch o Alfonso Armado.

Vam travessar a poc a poc una ciutat morta. Pertot es veien ruïnes, desolació, gent que s'atapeïa pels carrers preparant-se a fugir en desordre. Els bombardeigs, ara que teníem el foc tant a la vora, s'havien fet incessants. Després, amb la nit closa, un gran silenci planà. Les portes i finestres es veien tancades i barrades (...) A la sortida, a la carretera de França, els carabiners van deturar-nos.

Maria Àngels Vayreda. Testimoni recollit per Josep Maria Bernils Mach a La Guerra Civil a Figueres. Figueres, Ed. Empordà, 1986, p. 193

LA BATALLA DELS NOSTRES AVIS, LA MÉS LLARGA, DESMORALITZADORA I DECISIVA DE
LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

LA BATALLA DE L'EBRE, UN RIU DE SANG

La batalla de l'Ebre va ser un conflicte armat que va esclatar el 25 de juliol de 1938 i es va donar per finalitzat el 16 de novembre de 1938, és a dir, va tenir una durada d'uns 115 dies, quasi 4 mesos. En aquesta batalla es van enfrontar al bàndol republicà i el bàndol nacional la qual cosa va tenir com a conseqüència 13.650 baixes mortals i uns 50.000 ferits.

Aina Segalés Sabata

Aquesta famosa batalla fou, en un primer moment, una ofensiva del bàndol dels rojos que volien reunificar el territori que controlaven, ja que Catalunya havia quedat aïllada de la resta del territori republicà després de l'ocupació del poble de Vinaròs que va tenir lloc el 14 d'abril de 1938. A més a més, amb aquesta ofensiva es buscava distreure als colpistes per tal d'evitar que València caigués en les seves mans, una ciutat molt important pel moviment republicà i que en aquell moment estava sent víctima d'atacs nacionals. Tot i això, l'objectiu principal d'aquesta acció militar era allargar la guerra el màxim possible, així ho van fer amb l'esperança que l'esclat d'un conflicte europeu obligués els països democràtics a intervenir en la Guerra Civil Espanyola per lluitar junts contra el feixisme.

La topografia de la zona convertia l'operació en una estratègia arriscada i perillosa. No només pel paisatge feréstec i silvestre de la conca de l'Ebre, sinó també perquè tenir el riu a les espatlles dificultava una retirada de l'exèrcit republicà en cas de contraatac. Així mateix, és necessari recalcar que el riu Ebre és un riu molt cabalós i, per tant, travessar-lo no és feina fàcil, ni ara ni fa uns 90 anys, i molt menys si s'ha de fer nedant i de nit. Amb aquest repte és amb el qual es van haver d'enfrontar tots els soldats i milicians republicans que, en la matinada del 25 de juliol de 1938, van ser forçats a travessar el riu per tres zones diferents.

Es van realitzar dues travessies simultànies com a maniobra de distracció, una pel nord (entre Mequinensa i Faió) i l'altre pel sud (entre Xerta i Amposta), la qual va fracassar. El major grau d'èxit es va aconseguir en l'expedició central per la zona d'Ascó. Tot i així aquest atac va resultar en un bany de sang, ja que molts dels efectius van ser tirotejats mentre intentaven arribar a l'altra riba, nedant o bé mitjançant unes passeres que ells mateixos havien construït. Tots aquells qui finalment van creuar el riu amb èxit, es van veure obligats a deixar els cossos dels seus companys surant Ebre avall.

Soldats republicans construint passeres per creuar l'Ebre

Mentre la Guerra Civil Espanyola va avançant, es produeixen molts problemes pel bàndol republicà, un dels problemes més importants que van tenir va ser el que es coneix amb el nom de "Els Fets de Maig de 1937". Hi havia una gran tensió entre els partits polítics que recolzaven a la república, no es tenien plena confiança entre ells. A part d'aquesta gran tensió hi havia un altre esdeveniment que empitjora les coses, i és que des del principi de l'alçament militar realitzat per Francisco Franco un edifici de telefonia molt important estava en mans dels anarquistes. Controlar aquest edifici representava tenir totalment sota el teu control totes les comunicacions. Ràpidament es van estendre rumors que els anarquistes eren espies i estaven donant informació al bàndol nacional. Per tant, el govern de la Generalitat i el govern de la república van enviar homes armats per fer fora d'aquell edifici als anarquistes, però ells es van defensar i es va produir un fort conflicte armat entre membres de la mateixa ideologia. Hi va haver molts morts, com a conseqüència es va decidir expulsar del govern als anarquistes i als del POUM. Però, pels comunistes això no era del tot suficient ja que volien que s'il·legalitzés el POUM. El president del govern d'aquell moment que era Largo Caballero no ho volia acceptar i l'expulsa del govern i com a substitut va entrar un comunista anomenat Negrín, que finalment va decidir il·legalitzar el POUM.

El bàndol republicà es trobava en una situació molt dolenta, ja que estaven perdent molt de terreny i els subministraments i l'equipament militar se'ls estaven acabant. En aquell moment el govern que estava sota el lideratge de Negrín decideix intentar acabar amb la guerra d'una forma pacífica, ell per intentar dur a terme això redacta un document anomenat "programa dels 13 punts". S'anomena d'aquesta forma perquè Negrín va redactar 13 diferents punts on demanava directament a Francisco Franco una sèrie de coses que volia que es complissin per poder acordar la pau, però Franco va decidir rebutjar aquesta proposta. Negrín davant d'això sabia que l'única opció que quedava era continuar lluitant i intentar aguantar fins que comencés la Segona Guerra Mundial, ja que tenien l'esperança que la resta de països demòcrates els ajudarien contra el feixisme.

Conflicte del Fet de maig de 1937

A partir d'aquest moment els dos bàndols sabien perfectament que les batalles que es realitzarien en aquell moment serien les més importants de tota la Guerra Civil Espanyola. El govern republicà conscient d'això decideix realitzar una lleva forçosa que es coneixerà amb el nom de "Lleva del biberó" perquè hi va haver moltíssims nois de 17 - 18 anys sense cap experiència en el combat. Aquests adolescents van formar part de la batalla més important coneguda com a "La Batalla de l'Ebre" on n'hi va haver moltíssims que van morir. Finalment, tot acaba amb la derrota del bàndol republicà, quan només quedaven tan sols quatre mesos pel començament de la Segona Guerra Mundial. No van poder continuar aguantant i malauradament va caure Madrid i València sota mans dels nacionals. Davant d'aquesta situació moltíssima gent es va veure obligada a escapar del país i l'única opció que van tenir era dirigir-se cap a França. Aquesta gent van tenir l'esperança que França els acolliria amb els braços oberts i els ajudaria Però França el que va fer va ser crear camps de refugiats, on les condicions de vida eren inhumanes, on tenien una mala higiene, mala alimentació i, per tant, una alta taxa de mortalitat. Alguns dels camps més icònics són el de la Platja d'Argelers, St.Cebrià i Ribesaltes, entre d'altres.

A partir d'aquest moment Espanya queda totalment ocupada pels nacionals i Francisco Franco finalment imposa una dictadura que durarà fins al dia de la seva mort, 20 de novembre de 1975.

LA DESFETA DE L'EXÈRCIT I L'ÈXODE REPUBLICÀ

WIAM AANFOUD

El 16 de novembre de 1938 va acabar la Batalla de l'Ebre amb la derrota del bàndol popular. Aquesta batalla va ser la última ofensiva dels republicans donant peu a la desfeta de l'exèrcit popular i l'avenç de les tropes franquistes cap a Catalunya.

El bàndol nacional té la victòria i avança cap a Catalunya, on havia exiliats d'Andalusia, Extremadura, Castella, País Basc, Astúries, Santander i Aragó sumant, aproximadament, un milió d'exiliats. Quan cau Catalunya, els franquistes no deixen més opció que l'exili cap als Pirineus amb l'esperança de poder arribar a França, i viure lliurement en territori republicà.

Les entrades principals per arribar a França eren per la carretera de Girona a Perpinyà, des de la Jonquera cap a Pertús; per la costa, des de Portbou fins a Cervera de la Marenda; i per la carretera de Ripoll a Prats de Molló, el Coll d'Ares.

Les persones que volien anar a França havien de prendre decisions ràpidament, si vivien sols era més fàcil, agafaven tot el que podien fins omplir la maleta i sortien camí a França. La cosa es complicava quan vivien amb familiars o molt grans o molt petits, ja que no aguantaven el camí fins a França. En aquest últim cas tenien tres opcions, anaven sols i deixaven la seva família a Espanya, es quedaven a Espanya amb l'esperança que la seva ciutat no fos bombardejada i que la represiò franquista no els toqués directament o s'exiliaven amb tota la família.

Entre finals de 1938 i principis de 1939, els exiliats van arribar a les fronteres de França i les van trobar tancades. Els Pirineus estaven controlats per Franco. No els van deixar passar cap a França fins a finals de gener.

Entre el 27 i 28 de gener van permetre passar les dones i nens, tres dies després van passar als ferits i finalment van accedir els homes civils i militars. El 5 de febrer vint mil militars de l'exèrcit popular van passar la frontera deixant les armes i la guerra enrere. Als civils els hi van requisar el poc que portaven i que semblava de valor, les càmeres, les plomes, les joies... els periodistes lluitaven per poder conservar les seves càmeres al igual que els artistes el seu material.

Els mesos d'èxode van tocar en un del hiverns més freds de la història de Catalunya. Els camins cap a França estaven nevats i feia molt fred, la poca roba que portaven i les mantes estaven molles i ja no servien per abrigar-se. Com a conseqüència van augmentar els malalts i el cansament era encara menys soportable. A part del fred també van ser constantment bombardejats per l'aviació italiana i alemanya el que convertia aquests camins cap a territori francès en camins plens de cadàvers.

Les autoritats franceses no s'esperaven tants refugiats arribats des d'Espanya i van haver d'improvitzar camps de concentració. En total van ser nou camps de concentració. Un dels camps de concentració, el que vam visitar, estava a la platja d'Argelers. Allà van posar els exiliats en mig de la platja i al voltant seu filferro. L'únic lloc on podien fugir els exiliats era cap a l'aigua gelada.

La guerra es va acabar l'1 d'abril de 1939 però estava guanyada després de l'exili dels governs, soldats i familiars republicans cap a França. Havien perdut l'esperança, la moral i la pàtria.

LA FUGIDA A L'EXILI DELS GOVERNS CATALÀ, BASC I ESPANYOL

Es creu que una de les causes per les quals els fronts de guerra de l'exèrcit franquista van evolucionar tan ràpidament va ser la diversitat d'opinions i les divisions internes en el bàndol republicà, degut al caràcter indecís del govern de la República. Aquestes desavinences entre els governs, van continuar durant la guerra i fins l'exili.

Al setembre del 1936 es va formar un govern de coalició amb republicans, comunistes, socialistes i anarquistes, dirigit per Francisco Largo Caballero i es va crear un Exèrcit Popular. A mesura que l'exèrcit franquista avançava pel territori espanyol, el govern republicà es va anar traslladant pel país. El novembre del 1936, el president del govern espanyol, va decidir traslladar el govern republicà a València en preveure la imminent caiguda de Madrid.

En aquells moments, el bàndol republicà es va dividir entre dues posicions: els sectors republicans, part dels socialistes i comunistes, que plantejaven organitzar i reformar l'Estat per guanyar la guerra (ERC i PSUC), i, per altra banda, els sectors anarquistes partidaris de la revolució social que prioritzaven les col·lectivitzacions i l'anticlericalisme (CNT-FAI i POUM). Al maig del 1937, a Catalunya hi ha haver enfrontaments armats entre les dues posicions de les forces republicanes, que van provocar el debilitament de l'autonomia de la Generalitat de Catalunya. Tot i que Lluís Companys, el president d'aquesta entitat, dedicés molts esforços per recuperar l'autogovern, la situació bèl·lica, els desacords interns i les complicades relacions entre el govern de la República Espanyola i la Generalitat, van impossibilitar la consolidació de l'autonomia de Catalunya.

Com a resultat d'aquest enfrontament en territori català, Negrín va formar un govern, amb forta influència comunista i sense presència anarquista, que va imposar el bàndol que defensava organitzar-se per vèncer, al mateix temps que s'il·legalitza el POUM, partit comunista antiestalinista que donava suport a les tesis anarquistes de revolució social.

Lluís Companys, president de la Generalitat, va ser jutjat i condemnat a mort el 14 d'octubre del 1940 al Castell de Montjuïc.

A l'octubre del 1937, es torna a trasllada la capitalitat espanyola de la República. Ara, a Barcelona.

Del juliol al novembre del 1938, té lloc la Batalla de l'Ebre que acaba amb la desfeta de l'Exèrcit Popular de la República. Per aquesta raó i per la posterior invasió a Catalunya (desembre 1938 - febrer 1939), el govern republicà espanyol, català i basc, que també es trobava en territori català, es veu obligat traslladar-se cap a la frontera francesa junt amb molts civils i soldats fidels a la República. Comença l'exili republicà.

Lluís Companys i alguns consellers del Govern de la Generalitat es van instal·lar uns dies a Agullana. En aquest municipi, es va organitzar el salvament del patrimoni artístic i dels intel·lectuals nacionals. Es va ordenar al titular de Cultura que amagués el tresor artístic de Catalunya i que portés a terme l'expedició dels homes de les arts i la cultura cap a França, ja que el president de la Generalitat pensava que aquelles persones ajudarien a mantenir viva la nacionalitat catalana.

L'1 de febrer del 1939, al Castell de Figueres, es va fer l'últim sessió del Parlament (Corts Espanyoles) en territori espanyol amb el propòsit de mantenir viu el règim republicà. Per uns dies, l'Alt Empordà es va convertir en la capital de l'estat i de Catalunya, amb la presència dels governants establerts en diferents poblacions pels voltants d'Agullana.

El 5 de febrer del 1939, el president de la República, Manuel Azaña, acompanyat del president de les Corts i del president del govern, Negrín, van creuar junts la frontera cap a França.

Però Negrín va tornar a la Vajol per tancar assumptes d'estat i pel camí es va trobar amb Lluís Companys i el president del govern basc, Aguirre, amb els seus consellers. Aquests, van oferir a Negrín tornar a França amb ells però ell s'hi va negar. Hi havia moltes desavinences polítiques entre els governs, fins i tot en l'aspecte econòmic. La Generalitat va donar tot el fons de Tresoreria al govern de Negrín, promentent que el govern català podria administrar aquests diners amb la fi d'atendre les necessitats dels refugiats catalans i de la propia Generalitat, però mai no va complir la seva paraula.

Juan Negrín, cap del govern republicà.

El 27 de febrer, el president Azaña va dimitir i el president de les Corts, Diego Martínez Barrio, va assumir la presidència de la República junt amb Negrín, el cap del govern.

El 27 de febrer, el president Azaña va dimitir i el president de les Corts, Diego Martínez Barrio, va assumir la presidència de la República junt amb Negrín, el cap del govern.

En finalitzar la guerra, l'1 d'abril de 1939, l'objectiu era atendre les necessitats dels més de 500.000 refugiats escampats per Europa i Amèrica. Institucions polítiques i organitzacions humanitàries com l'Oficina Central d'Evacuació i assistència als refugiats, el Comissariat d'Ajut als Refugiats, el Socors Roig Internacional, el Socors Roig del POUM, la Creu Roja, el *Comité International pour l'Aide au Peuple Espagnol* o el quàquers van ajudar amb l'allotjament, l'assistència mèdica o l'educació de nens refugiats, l'avituallament, l'accés al treball, etc. Amb tot, no van rebre molta ajuda per l'ambient tens que hi havia a Europa degut a la por a posicionar-se davant d'una imminent Segona Guerra Mundial.

El president de la Segona República des del 1936-1939, Manuel Azaña.

La Segona República s'acaba dissolent l'any 1977.

El primer president del govern basc, José Antonio Aguirre.

LA POSTGUERRA CIVIL ESPANYOLA

Conseqüències de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)

Al 17 de juliol del 1936, a Espanya va començar un conflicte conegut com a Guerra Civil Espanyola. Un conflicte que no va acabar fins a l'1 d'abril del 1939 amb la victòria del bàndol nacional. En aquest moment s'establí el règim franquista (1939 - 1975) en què el general Francisco Franco Bahamonde es converteix en dictador i imposa una dictadura feixista.

Conseqüències demogràfiques del franquisme

Com totes les guerres, aquest conflicte també va portar conseqüències al país, l'economia i la vida de les persones. En aquest cas, a Espanya es va crear un important descens de població, el nombre de morts i exiliats s'aproxima a un total de

500.000 persones. Tot això va produir una baixada en la taxa de natalitat i, per tant, una baixada en la demografia espanyola. Molts dels exiliats van marxar durant la guerra, però a la postguerra la major part dels republicans també es van exiliar per temor a les represàlies d'en Franco. S'ha pogut identificar que unes 450.000 persones van anar a França entre el gener i febrer del 1939.

França era el destí més pròxim pels republicans, era un país que ja havia passat la revolució i per tal salvar-se d'anar als camps de concentració o acabar afusellats molts hi van anar. Semblava un destí segur per a molts però com sabem en aquells moments també hi havia Hitler i Mussolini.

Gràfic naixements a Espanya des de 1858 a 2008

França per por al feixisme va acabar posant a tots els que arriben d'Espanya en camps de concentració.

Per altra banda, després de la fi de la guerra, molts dels que se'n van anar i van deixar tot a Espanya van voler tornar al seu país. Franco va considerar tots els exiliats com traïdors, per tant, totes aquelles persones que tornaven al país, els franquistes els posaven de nou en camps de concentració o a la presó.

Conseqüències econòmiques de la guerra

Un punt molt important de la postguerra és l'estat econòmic del país. Com bé podem imaginar les guerres són cares en tant per les destrosses que hi ha, com per la paralització de la producció durant el conflicte. A Espanya es va veure afectada les indústries, els mitjans de transport, l'agricultura i les vies de comunicació. Com a resultat, la producció va tenir una baixada rellevant i la majoria de persones tenien problemes per alimentar-se degudament. Pel fet que part de les indústries estaven destruïdes, el país va

tornar a l'economia agrària el país no va poder tornar a l'estat econòmic d'abans de la Guerra Civil fins que l'any 1950.

Conseqüències socials i polítiques

Durant el període del franquisme, el règim va provocar una pèrdua total de les llibertats de les persones. Entre les mesures que es van prendre, es va fer una censura dels mitjans de comunicació amb la finalitat d'eliminar tota oposició deixant lloc només a les notícies favorables per en Franco. També, com a antecedent de la pèrdua de llibertat es troba la prohibició de les manifestacions i queixes públiques. Un altre punt molt important és la imposició de la religió catòlica a Espanya, així proclamant el règim com a nacionalcatòlic.

Per acabar, es pot veure molt clar aquesta repressió a Catalunya, es va abolir l'estatut de Núria, es van clausurar totes les institucions del govern català i es va prohibir l'ús de la llengua catalana amb l'objectiu d'acabar amb la identitat catalana.

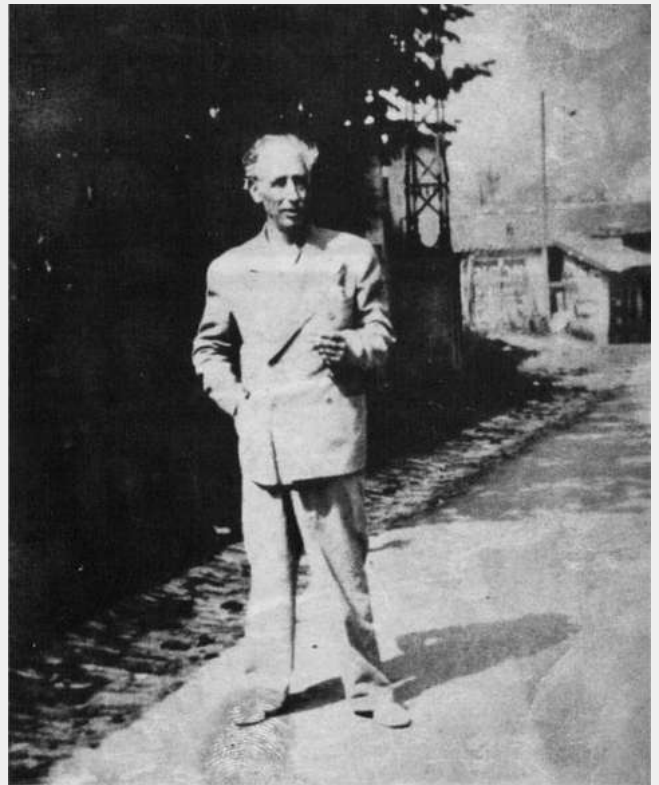
UN PRESIDENT AFUSELLAT

Va ser el 23 de gener del 1939 quan Lluís Companys i més membres del govern de la Generalitat van haver de fugir a causa del gran abans de les forces franquistes per territori català.

Companys va començar la seva fugida amb el seu cotxe cap al nord i la seva primera parada es va dur a terme a Sant Hilari Sacalm. Allà l'esperaven diversos consellers i germans. El 27 de gener l'endemà, que les tropes franquistes ocupessin Barcelona Lluís Companys i els seus companys es van dirigir a Darnius una població de l'Alt Empordà, on s'hi va estar tres dies. Agullana va ser la seva última població catalana en la qual es va instal·lar abans d'exiliar-se a França. En aquest municipi també si van instal·lar altres membres com Juan Negrin president de la república espanyola.

Després d'uns bombardejos dirigits per l'aviació franquista el 5 de febrer de 1939 Companys va anar cap a França per la Vajol direcció al Coll de Lli, fins a arribar a Les Illes, ja en territori francès. El seu exili es va iniciar a Perpinyà i seguidament es va traslladar a prop de la capital on vivia amb la seva muller Carme Ballester. Cal remarcar que des d'aquella població Companys volia seguir amb la representació de la Generalitat a l'exili.

Finalment, ell i la seva esposa passen uns dies a la població La Baule-les-Pins on s'acaben instal·lant malgrat el perill que corrien, per estar més a prop del seu fill "Lluïset" Companys i Micó el qual tenia una greu malaltia mental. Després de l'ocupació de Hitler a França, Franco va demanar que actuessin contra els refugiats republicans. El juny de 1940 enmig del desordre

Imatge de Lluís Companys a l'exili.

Lluís Companys i la seva dona perden la pista del seu fill 'Lluïset', fent així que s'enraderís el seu exili a països americans. Va ser per això que el 13 d'agost, encara en territori francès, Companys i el seu nebot Francesc Companys van ser detinguts per sis agents de la policia alemanya amb l'ajuda de la policia franquista. Inicialment va ser empresonat al caserna general de la Baule, però seguidament, el dia 20 van ser traslladats a la presó de la Santé ubicada a París on si va estar nou dies abans de ser obligar a tornar a l'Estat Espanyol. Va ser així quan el 29 d'agost Companys custodiat per Pedro Urraca i diversos agents alemanys va ser portat fins a Irun, frontera amb l'estat espanyol i entregat a les forces franquistes.

Finalment, Companys va ser traslladat al Castell de Montjuïc el 3 d'octubre on l'esperava un consell de guerra sense cap garantia legal. Allà el seu representant Ramon de Colubí va demanar la seva commutació a la pena de mort per la de presó, però la sentència ja estava dictada. Així doncs, el 14 d'octubre Companys va ser efectivament condemnat a mort.

El dia 15 d'octubre de 1940 a dos quarts de set de la matinada Lluís Companys va ser afusellat a l'edat de cinquanta-vuit anys mentre cridava, ' Per Catalunya!'

Imatge de Lluís Companys i membres del seu govern empresonats.

Esperava trobar una terra d'acollida, un indret on poder aturar-me a descansar sense perill, lluny de l'abast dels feixistes. Un lloc amable que em compensés la pèrdua dels pares, que en aquell moment no sabia on eren ni si els tornaria a veure. França era un lloc ideal, una mena de paradís on podríem menjar i trobaríem roba d'abric i llits calents on poder dormir sense alarmes aèries ni sirenes. Però en arribar a l'estació de Cerbère em vaig trobar amb tot de gent amuntegada, amb paquets i maletes, amb dones que ploraven, amb vells que ploraven, amb nens i homes que també ploraven (...) i totes aquelles escenes de menyspreu i maltractament per part dels gendarmes i l'exèrcit francès. Em vaig trobar amb aquells cops de culata que ens feien anar de bòlit i aquells crits d'«allez, allez» que eren l'única cosa que ens deien.

Daniel i Jaume Serra. La Retirada de Carme Casas, lycéenne de 16 ans en 1939.

EXILIATS

AL CAMP DE RIVESALTES

El camp de Rivesaltes, un lloc ple d'història, misèria i vides que cal commemorar.

Cap al final de la Guerra Civil Espanyola, més concretament el gener del 1939, després de la caiguda de Tarragona a mans franquistes, s'inicia un exili massiu de població espanyola, espantada pel que havia passat durant els tres anys de guerra i també per la derrota republicana que ja es preveia. Molts d'aquests exiliats marxen pel nord de Catalunya i es dirigeixen cap a França amb la incertesa del que podria passar en un futur, però també amb l'esperança de deixar la misèria enrere un cop passada la frontera.

Un cop a França, però, les coses per a la població Espanyola no milloren i la majoria acaba tancada en diversos camps de confinament construïts (alguns fins hi tot a corre cuita) per les autoritats franceses en

un intent de controlar als prop de 550.000 exiliats. Un d'aquest camps en qüestió és el de Rivesaltes, el qual en un principi era simplement un centre d'entrenament militar. El camp de Rivesaltes, situat al municipi de Rivesaltes al sud de França, es va convertir en un camp de confinament l'abril del 1939, amb l'arribada de milers i milers d'exiliats provinents d'Espanya, la majoria dels quals primer havien estat portats a camps provisionals just a l'arribar. Al camp, a part d'internar-hi exiliats de la Guerra Civil Espanyola, posteriorment durant la Segona Guerra Mundial també hi van internar jueus i gitanos durant, abans de traslladar-los a Auschwitz; i també als Harkis (soldats nord africans) després de la Guerra de la Independència d'Algèria.

Pel que fa als seus inicis, el camp va arribar a tenir uns 3.200 espanyols i catalans exiliats, els quals van acabar sent anomenats *indesitjables*. Al camp se'l va anomenar inicialment *centre d'allotjament per a famílies*, tot i que aquestes eren separades al arribar al centre, situant als homes en una part diferent de les dones i els nens.

Fotografia del Camp de Rivesaltes

Les condicions precàries del camp no semblaven fer justícia al nom que se li havia atribuït ja que, tot hi contar amb espais edificats (cosa que altres camps no tenien), el nombre de persones sobrepassava la capacitat màxima que aquest tenia, que era de 17.000 persones. A més, com he mencionat anteriorment, els exiliats que cap al 1941 ja eren de 16 nacionalitats diferents, se'ls considerava enemics indesitjables i sospitosos, fent que no se'ls tractés amb gens de respecte ni humanitat.

Estela commemorativa dels refugiats de La Retirada

El Camp de Rivesaltes va ser liquidat el 25 de novembre de 1942, havent internat en poc més de dos anys a unes 21.000 persones, i havent set l'escena de 215 morts, de les quals 51 eren de nadons.

El que semblava una clausura definitiva, però, no va durar gaire ja que el mateix mes de novembre tropes alemanyes s'hi van instal·lar, convertint-lo en un camp d'instrucció alemany. El centre va tancar dos cops més durant la Segona Guerra Mundial, el 1944 i el 1945, tot i que va reobrir les portes durant la guerra d'Argèlia, i més endavant com a camp de trànsit.

Patint diverses transicions durant els anys, les instal·lacions van estar en ús fins el 2007, any en que es va tancar definitivament després d'haver estat un centre de retenció administrativa des del 1986.

Degut a tots els anys d'història i misèria que conté aquest camp, s'han erigit diverses esteles en memòria tant dels interns de la Guerra Civil, com de tots els altres que hi van ser. El 2005 es va obrir per primera vegada una part del camp al públic, i el 2015 s'inaugurava el nou memorial del camp.

CINC-CENTES NORANTA-SET RAONS

AINA CASAS

"Una illa de pau enmig d'un oceà de destrucció" d'aquesta manera és descrita la Maternitat d'Elna per la seva fundadora, Elisabeth Eidenbenz. La Maternitat d'Elna, va funcionar com a salvavides per moltes d'aquelles dones embarassades que es van veure obligades a exiliar-se durant la Guerra Civil Espanyola i també durant la Segona Guerra Mundial. Com a resultat, van ser tancades en els diversos camps de confinament situats al sud de França. Elisabeth Eidenbenz, localitzava a les exiliades embarassades i els hi ofería l'oportunitat de donar a llum a la Maternitat. Durant el període d'obertura de la Maternitat es va aconseguir portar al món exactament a cinc-cents noranta-set infants.

La Maternitat d'Elna està ubicada a una petita població de no més de vuit mil habitants anomenada Elna. Aquesta està situada a la comarca del Rosselló, dins de França. L'edifici on s'ubica la Maternitat d'Elna és un petit palau de tres plantes, totalment envoltat per bosc i que disposa d'un ampli jardí. Abans de l'obertura de la Maternitat, l'edifici va patir una forta reforma degut a les dolentes condicions en les quals es trobava. L'Associació d'ajuda Suïssa als Nens, principal inversora de la Maternitat, va aconseguir recaptar trenta mil francs suïssos per tal de poder realitzar l'obertura del projecte. Durant els anys d'obertura de la Maternitat, l'ordre va ser crucial per tal de poder garantir el correcte funcionament d'aquesta, és per aquesta raó, que Elisabeth Eidenbenz amb l'ajuda de les desenes d'infermeres i mares que hi treballaven van decidir establir dins de l'edifici la següent organització.

Al soterrani hi havia la cuina juntament amb un magatzem que disposava de muntacàrregues. La planta baixa, estava ocupada per dos espaiosos menjadors, aquests equipats amb llar de foc, un fet que sorprenia gratament a totes les refugiades que arribaven a la Maternitat. A la primera planta hi havia set habitacions. A la primera hi dormien els nounats. La segona sala, s'anomenava Marroc i era la sala de parts, aquest nom decidit per les mares reflectia la por de les exiliades als senegalesos que les vigilaven als camps de confinament, però també mostrava el rebuig del cop d'estat, iniciat al nord d'Àfrica, que va comportar la Guerra Civil i la famosa Guàrdia Mora de Franco, que se la coneixia per la seva crueltat, especialment amb les dones. Les altres cinc sales restants estaven ocupades per les mares de les criatures i portaven el nom de ciutats espanyoles per tal de fer-les sentir com a casa, les sales s'anomenaven: Barcelona, València, Madrid, Bilbao i Santander. Finalment, a planta superior estava reservada per les infermeres de la Maternitat i per la directora, Elisabeth Eidenbenz, aquesta disposava d'una habitació particular anomenada Canigó, gràcies a les vistes que tenia de la Muntanya. La Maternitat va aconseguir obrir les seves portes a finals de l'any 1939, gràcies a les fortes inversions provinents de Suïssa, aquestes fetes amb la intenció de millorar la vida de les refugiades espanyoles i sobretot dels nadons. Protegir als infants de les pèssimes condicions dels camps de refugiats era l'objectiu principal de la directora de la Maternitat, Elisabeth Eidenbenz.

Abans de l'existència de la Maternitat d'Elna, la mortalitat dels nadons nascuts als camps superava el 90%. Cal esmentar que no totes les mares provenien dels mateixos camps, la majoria sí que venien d'Argelers, ja que tan sols estava a set quilòmetres de la Maternitat, però moltes altres venien de Ribesaltes o Cotlliure.

El projecte d'ajuda als refugiats d'Eidenbenz consistia en tres etapes força diferenciades. Primerament, es va instal·lar un pavelló per embarassades dins dels camps de refugiats, en aquest, les futures mares gaudien de millores en les condicions d'higiene, millors temperatures i sobretot d'una alimentació més variada i suficient per poder gestar al futur nadó. Aquest fet, va enfortir a les dones que hi residien i en molts casos, les va permetre sobreviure. La segona etapa, era l'entrada a la Maternitat per donar a llum, normalment aquesta es realitzava al voltant dels vuit mesos d'embaràs, i garantia unes condicions d'higiene, durant el part, inimaginables dins dels camps de refugiats. Finalment, arribava la recuperació, aquesta tenia una durada aproximada de dos mesos, durant aquest període les mares duien a terme tasques en benefici de la Maternitat. Un cop totalment recuperades, sovint es tornava als camps de refugiats i en algunes ocasions Eidenbenz aconseguia un permís de treball per alguna de les internes.

A causa de l'esclat de la Segona Guerra Mundial i l'escassetat de recursos, la Maternitat es va fusionar amb la Creu Roja Suïssa, per tal de poder gaudir dels corredors humanitaris dels quals aquesta disposava. Però degut al ràpid creixement del feixisme, l'organització va ser víctima d'un tancament forçós el març del 1944. El tancament el va portar a cap l'exèrcit alemany, dirigit per Aron Hitler, i va estar motivat pel voluminós nombre de nadons jueus que van néixer entre les parets de la maternitat, com a resultat de les migracions ocasionades per la Segona Guerra Mundial. Es calcula que hi va haver prop de dos centenars de naixements d'infants jueus.

Cal recordar que en els recents anys, l'ajuntament del poble d'Elna ha comprat l'edifici on va estar ubicada la Maternitat d'Elna, per tal d'arreglar-lo i convertir-lo en un museu. També la historiadora Assumpta Montellà ha realitzat una profunda recerca en el tema que ens detalla en la seva novel·la "La Maternitat d'Elna". En aquesta, podem apreciar tota la història de la Maternitat, des del funcionament de l'edifici fins als diversos testimonis de les dones que van habitar-hi. Passant per les dificultats amb les quals el projecte es va topar i també donant-nos a conèixer com era el caràcter de la fundadora de la Maternitat.

És per totes aquestes raons, que avui en dia es coneix la història de la Maternitat d'Elna. Ara, tots podem apreciar on i com va succeir aquest episodi de la història en el qual moltes dones van tenir l'oportunitat de portar al món als seus fills, en una illa de llum enmig d'un oceà de foscor. Tots podem estar d'acord amb el fet que res d'això hauria estat possible sense Elisabeth Eidenbenz, la seva fundadora.

ELISABETH EIDENBENZ

Elisabeth Eidenbenz, la dona que va salvar aproximadament 600 vides amb la Maternitat d'Elna.

Elisabeth Eidenbenz, nascuda a Wila, (Suïssa) el 12 de juny del 1913, va ser una professora, una voluntària sanitària durant la Guerra Civil Espanyola i una activista d'una associació d'ajuda humanitària Suïssa. Ella, amb l'ajuda de l'Associació d'Ajuda Suïssa als Nens Víctimes de la Guerra, va fundar la Maternitat d'Elna amb l'objectiu d'ajudar a les dones embarassades que estaven tancades als camps de concentració i de garantir la supervivència dels seus nadons.

Un cop acabada la carrera de magisteri, Eidenbenz va prendre la decisió de marxar a Dinamarca on va treballar com a mestra durant un temps fins que va sentir la necessitat d'ajudar als civils afectats pels conflictes que s'estaven produint a Europa. Ella va decidir formar-se sanitàriament per poder ser d'ajuda. Ella va seguir de prop el conflicte que hi havia a Espanya entre els republicans i els nacionals i es va adonar que no només els soldats eren els que sortien perjudicats i ferits, sinó que els civils (nens, gent gran, dones, etc.) també en sortien. L'ajuda humanitària va començar a necessitar ajuda de voluntaris per assistir als civils ferits per la guerra. En veure això, l'Elisabeth va decidir oferir-se com a voluntària per ajudar. Tot i tenir molta por, ella va prendre la decisió d'anar a Espanya perquè no podia quedar-se a casa mentre milers d'inocents morien a causa de la guerra. Així que va demanar anar en un dels primers combois que es dirigien a Espanya. Un cop va arribar a Espanya, es van instal·lar a Burjassot (València) el 24 d'abril de 1937, territori que estava enmig del conflicte. Juntament amb els altres voluntaris, va començar a treballar alimentant els civils i treballant les terres.

El comitè de l'Ajuda Suïssa tenia tres plans en ment: En primer lloc, transportat provisions, roba i medicines a Madrid.

Imatge de l'Elisabeth Eidenbenz amb una criatura nascuda a la Maternitat d'Elna.

En segon lloc, traslladar els nens petits a les colònies infantils "Levante Feliz", després es va acabar traslladant també a gent gran, malalts, dones embarassades, etc. I per últim, acollir a 800 nens a Suïssa. A part de tot això, una de les coses més importants que es va aconseguir és la creació de diversos menjadors a Madrid. Després d'això van veure que a Madrid hi ha molta feina a fer i molts dels voluntaris es traslladen allà. Mentrestant, a Burjassot, l'Elisabeth es va encarregar de donar classes d'escriptura i lectura als infants a les dones. Aquestes classes les combinava amb les diferents tasques que hi havia per fer com ara les tasques d'infermeria, la distribució d'aliments, roba, etc.

Ella va consultar a Zurich per veure si podien disposar de diners per poder restaurar la casa i l'Associació d'Ajuda Suïssa als nens va recaptar 30.000 francs suïssos. Un cop es tenien els diners es va començar amb les reformes que les duïen a terme homes dels camps de concentració. Un cop es van acabar les reformes l'Associació d'Ajuda als nens va proporcionar estris sanitaris i provisions. Així doncs, la Maternitat d'Elna va poder obrir a mitjans del novembre de 1939.

Eidenbenz va començar a anar als camps de concentració a buscar a dones embarassades per portar-les a la maternitat per poder parir en un lloc adient. Ella al principi tenia el temor de la seva inexperiència en els parts, ja que ella era mestra i no llevadora, però tot i que la llevadora oficial no hi seria sempre per assistir els parts, se'n va sortir.

Ella va negociar amb els responsables dels camps de concentració per tal que s'habilitessin unes barraques per a les dones que havien d'anar pròximament o tornaven de la Maternitat d'Elna, a més a més va aconseguir que les alimentessin amb una dieta més rica. L'Elisabeth a la Maternitat, juntament amb les infermeres suïsses, organitzaven festes com ara Nadal, reis, Sant Joan, etc. Que donaven esperances i positivisme a totes les dones de la Maternitat d'Elna.

Va ser durant l'època de la Maternitat d'Elna que l'Elisabeth va incorporar el sistema d'apadrinament que es basava que cada nen tenia un padrí a Suïssa amb qui tenia contactava via cartes i el padrí li enviava cada mes una quantitat de diners determinada. En aquest moment la Maternitat estava passant per una forta crisi, ja que estaven molt saturats amb la feina i l'Elisabeth va decidir acceptar l'oferta d'unir la Maternitat amb la Creu Roja Internacional el gener del 1942.

En aquell moment els nazis estaven obsessionats en capturar jueus i com que la Maternitat es trobava a la frontera, la Gestapo pressionava a la Maternitat perquè creïen que allà amagaven a dones jueves. L'Elisabeth el que feia era canviar els noms dels nens nascuts jueus perquè ningú sabés que ho eren i perquè la Gestapo deixés de perseguir a la Maternitat, però, desgraciadament, moltes vegades ella havia de deixar que se n'enduguessin algunes dones jueves perquè, sinó tota la Maternitat sortia perjudicada. La Maternitat va acabar sent clausurada el 1944 per l'exèrcit Alemany que li va donar tres dies a l'Elizabeth per abandonar i clausurar la maternitat. Al cap de tres dies justos Eidenbenz va clausurar la maternitat. Un cop la Maternitat va ser clausurada, Eidenbenz es va dirigir a Avairon per ajudar en una colònia infantil i quan es va acabar la guerra va marxar a Àustria per ajudar als nens orfes. Més tard se'n va anar a viure a Viena. L'Elisabeth va morir a Zurich, Suïssa el 23 de maig de 2011. És i serà recordada com a la persona que va salvar centenars de vides tot i posar en perill la seva.

ELS "VIPS" TRAVESSANT L'OCEÀ ATLÀNTIC

Els ciutadans espanyols que, durant la guerra civil espanyola del 1936 al 1939 i la immediata postguerra, es van veure forçats a abandonar la seva terra natal i desplaçar-se a altres països, per motius polítics i ideològics. Un d'aquests països va ser Mèxic.

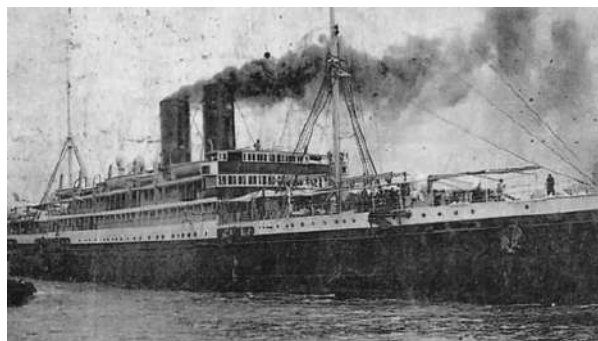
Maully Sharma

L'any 1939, a finals de la Guerra Civil Espanyola amb la derrota del bàndol republicà, molts dels espanyols es van veure en la situació d'exiliar-se. Tots aquests a diferents llocs, entre aquests Mèxic, un dels països republicans que van donar suport i ajuda als republicans.

Després de la conquesta, als vaixells Sinaia, Ipanema i Mexique van ser els primers que van portar els exiliats a Mèxic, on el Govern del general Lázaro Cárdenas havia engegat una gran campanya de solidaritat. El Sinaia, Mexique, Ipanema, Orinoco, Flandre o Nyassa eren la salvació per als republicans. Van arribar a transportar uns 25.000 espanyols a Mèxic, un país que sumava llavors menys de 20 milions d'habitants.

Ruta del Sinaia. Paco Mayo, fotógrafo. México.

El vaixell Sinaia arriba a Mèxic amb exiliats espanyols.

El 25 de maig de 1939 va partir el Sinaia, i va arribar a Veracruz 13 de juny de 1939. Transportava 2.500 refugiats republicans que havien escapat dels camps de concentració francesos, això va generar molta polèmica pel fet que sortís del port francès de Seta, al Llenguadoc. Es deia que l'estat dels republicans era lamentable. El vaixell estava saturat de persones. Molts dels refugiats van morir en el viatge, fos per causes naturals o per falta d'aliment.

Aquests exiliats eren persones privilegiades o com els hi deien "vips", persones que tenien diners per pagar un vaixell i també se'ls hi els demanaven formació universitària. Eren persones intel·lectuals, com ara artistes i professionals de diferents sectors. Els de classe baixa no van tenir la possibilitat d'escapar del país.

Els refugiats van ajudar a crear la Casa d'Espanya a Mèxic, avui en dia coneguda com a El Col·legi de Mèxic, amb el fi de continuar desenvolupant les activitats dels científics i professionals espanyols. Aquests van crear la revista Ciència, fundada per Ignacio Bolívar, un dels refugiats portats pel Sinaia.

al cap de poc temps Cándido Bolívar es convertiria en figura de referència a Mèxic, incorporant al Col·legi de Mèxic una institució de refugi per els talents espanyols emigrats a Mèxic durant la guerra.

Juan Antonio Ortega es va convertir en un gran director de l'Anuari d'Història de la UNAM i autor de diverses obres d'historiografia mexicana, com ara *L'evangelització puritana d'Amèrica del Nord*.

També tenim a Wenceslao Roces, al qual el govern mexicà li va atorgar el reconeixement de l'Ordre Mexicana de l'Àguila Asteca, i entre les seves obres literàries destaquen *La cultura del nostre temps* i *El vici del modernisme a la història antiga*.

per últim tenim a Francisco Giral González que va arribar a ser professor de química orgànica, a la Universitat de Santiago de Compostel·la. A més, fou secretari general de la Unió de professors universitaris espanyols a l'Estranger.

Altres que van arribar a Mèxic i van contribuir en el desenvolupament cultural i intel·lectual són Dionisio Peláez, Eduardo Nicol, Carlos Bosch, Wenceslao Roces, Federico Bonet, Óscar de Buen, Enric Rioja Lo-Bianco, Faustino Miranda i els de Buen Odón. Hi havia metges com ara Isaac Costero, José García Valdecasas i Germán García. També hi va haver físics com ara Blas Cabrera, matemàtics com per exemple Marcelo Santaló i químics com ara José Giral i Francisco Giral González.

Ens adonem que després de la Guerra Civil Espanyola encara hi havia classes socials molt marcades. Per conseqüència d'aquestes alguns tenien més privilegis que d'altres, fent que tingués més o menys possibilitats de sobreviure.

LA VIDA A L'EXILI

Josep Franch-Clapers, Remei Oliva Berenguer i Neus Català i Pallejà; tres republicans amb tres històries diferents però amb una tragèdia col·lectiva.

Fa vuitanta-quatre anys, entre el gener i febrer del 1939 milers i milers de republicans de tota Espanya van haver de refugiar-se a França per poder seguir amb vida. Es van veure forçats d'abandonar la seva terra natal pel temor que tenien al bàndol vencedor.

Tots tenien l'esperança que fugint d'Espanya tindrien una vida millor i que tornarien al seu país quan tot millorés, però el que no sabien era l'infern que els esperava a França. Pensaven que serien més feliços, que podrien donar una millor vida a la seva família, als seus fills, però no va ser així.

Avui podrem conèixer la història de 3 testimonis que van poder sobreviure l'exili republicà. Coneixerem el testimoni d'en **Josep Franch-Clapers, Remei Oliva Berenguer i Neus Català i Pallejà**

Josep Franch-Clapers va ser un artista català nascut a Castellterçol, Barcelona l'any 1915.

Va iniciar els seus estudis com a pintor a l'Escola dels Patrons Decoradors i anys més tard la seva carrera es va veure afectada a causa de l'esclat de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

Va combatre amb el bàndol republicà fins al 1939 i davant la victòria del bàndol enemic va decidir exiliar-se a França.

Va traspasar la frontera per Navarra i Aragó. Va ser un camí molt dur, eren hores i hores de camí a peu. Tothom portava pertinences mínimes, i moltes dones, a més a més, amb el fred, la incertesa, l'esgotament i la gana havien de portar els seus nens a coll.

Moltes persones estaven tan esgotades físicament que es van quedar en l'intent, però moltes d'altres van aconseguir travessar la frontera. Els francesos no estaven contents amb la seva arribada, no els van acollir com a refugiats sinó que els van enviar a camps de "confinament" que es van acabar convertint en camps de concentració.

Josep Franch-Clapers, l'home que es va recolzar en la pintura per testificar els horrors de l'exili

A Josep Franch-Clapers el van retenir a un camp de concentració als Pirineus Atlàntics, al camp de Gurs.

Va ser un dels camps més importants d'aquell moment i constava de 382 barracons de 25 m² cadascun amb una capacitat de 60 persones màxim. Allà hi va estar internat un any.

S'havien d'enfrontar a condicions molt pèssimes, hi havia falta d'higiene, falta d'alimentació, falta de serveis mèdics i feia molt fred, les parets dels barracons eren molt fines i fàcilment passava el fred i la pluja.

Les malalties i les morts es van convertir en un element quotidià dels camps i molts pocs van aconseguir sortir amb vida.

Al cap d'un any Franch va aconseguir sortir del camp amb vida i va plasmar en la pintura amb realisme, duresa i intensitat la vida dels milers d'espanyols a l'exili.

Remei Oliva, l'última dona viva de les que van donar llum a la Maternitat d'Elna.

Remei Oliva Berenguer va ser una modista que va néixer a Badalona l'any 1918 i durant la postguerra espanyola va exiliar-se a França. Va aconseguir arribar a la frontera amb un camió i es va endur l'únic que podia. Un cop va pujar al camió es va adonar de la importància de les petites coses que l'envoltaven i de les que no se n'havia adonat fins al moment. Per ella el seu taller de moda era el seu món, i temia que mai més el tornaria a veure.

Va arribar a Figueres amb camió, però un cop allà van començar la ruta a peu fins a Cervera. Va ser un camí cruel, tant ella com el seu germà anaven descalços perquè a les sabates portaven els ous que havien comprat en una masia.

Un cop van atravesar la frontera la van transportar al camp d'Argelers juntament amb el seu marit i el seu germà.

Les condicions eren pèssimes, iguals que al camp de Gurs on estava Josep Franch. Però ella, igual que tots els que estaven al camp no estava en barracons, no tenia una coberta que els protegís, estaven envoltats de reixes i dormien a la sorra.

Semblaven animals tancats en gàbies. La sorra estava humida, per tant, se'ls hi quedava la roba xopa. Passaven fred, gana, estaven deshidratats, hi havia falta d'higiene i els serveis mèdics eren detestables. Moltes persones es suïcidaven al mar de pura desesperació.

Eren constantment vigilats per les tropes senegaleses i marroquines, i qualsevol que s'intentés escapar era disparat al moment.

La Remei en aquell moment estava embarassada, ella no volia que el fill neixés en aquella misèria. A la infermeria a principis de desembre la van avisar de l'obertura de la Maternitat d'Elna i que a les setmanes següents hi començarien a entrar algunes mares embarassades.

Al cap d'unes setmanes va marxar cap a la Maternitat d'Elna, i a principis de gener va néixer el seu fill amb 3,85 kg, era un pes que semblava impossible tenint en compte les condicions que hi havia al camp de concentració.

La Remei va aconseguir sobreviure i al cap d'un temps es va retrobar amb la seva família sana i fora de perill.

Neus Català, l'última supervivent catalana del camp de Ravensbrück

Neus Català i Pallejà va ser una lluitadora antifeixista i supervivent dels camps de concentració nazi. Va néixer el 1915 als Guiamets, (Priorat) en el si d'una família pagesa.

Va començar uns estudis d'infermeria a Guiamets, però, igual que Franch els seus estudis es van veure afectats per culpa de l'inici de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939).

Poc després es va traslladar a Barcelona i va començar a treballar a Mataró com a encarregada sanitària de la colònia de nens de Premià de Dalt. S'encarregava de la salut i higiene dels nens que es quedaven sense pares a causa de la guerra. Però el 26 de gener del 1939 les tropes franquistes van entrar a Barcelona i Neus Català i els 182 nens de la colònia van ser evacuats a la frontera francesa.

Van aconseguir arribar a un poble de l'Alt Empordà en camioneta, però no va ser fins el 9 de febrer que van ser transportats a la frontera entre Port Bou-Cervera-La Marena.

A partir d'allà van haver de passar quatre dies caminant a peu a ple hivern fins a Voló, França.

Un cop arribats a França se'ls va destinar com a refugiats al castell de Caussade, Trélissac.

Les condicions eren dures, hi havia molta humitat i feia molt fred, ja que era un castell vell, però, tot i això, no hi havia escassetat d'aliments i tenien una teulada que els hi cobria el cap, fet que no passava als camps de concentració d'Argelers o Sant Cyprien.

La Neus Català va intentar refer la seva vida a França i es va unir als Maquis de Turnac, però l'11 de novembre del 1943 va ser captada per les tropes nazis. Això va provocar que fos deportada als camps d'extermini nazi, més concretament a Ravensbrück on va passar divuit mesos.

Hem pogut conèixer la història de **tres supervivents** de l'exili republicà des de diferents perspectives. Tots tres van passar per situacions i condicions detestables, però, tot i això, ho van aconseguir.

GUERRA CIVIL ESPANYOLA: EL RETORN DELS EXILIATS.

Van haver de passar quatre dècades després de la Guerra Civil espanyola i que es produís la mort del dictador, perquè els exiliats, obligats per raons polítiques a haver d'abandonar les seves cases i terres, poguessin retornar-hi i afrontar una realitat social i política diferent de la que van deixar enrere a mesura que les tropes del front nacional anaven arrabassant-los la tan preuada llibertat.

Joan Macià

En els tres primers mesos de 1939, es van veure obligats a abandonar l'Estat Espanyol gairebé mig milió de persones (entre soldats i civils, dones, gent gran, nens, polítics ...). La veïna França va rebre uns 440.000 exiliats, a més dels 15.000 que van arribar a Algèria, aleshores colònia francesa. Tanmateix, la xifra definitiva es va reduir a 215.000 després que molts creguessin en l'oferiment del General Franco a acollir sense represàlies tots aquells espanyols que no tinguessin les mans tacades de sang. Aquells qui van confiar en les paraules del dictador van ser engarjolats, jutjats i marginats quan intentaven aconseguir una feina. Altres, quan arribaven a terres espanyoles eren sotmesos a un judici sumaríssim per ser immediatament executats.

Així doncs, els que es van veure forçats a marxar d'Espanya van topar amb una realitat que els impossibilitava el retorn a la seva pàtria i, per tant, la seva fèrria voluntat de tornar es convertiria en una autèntica odissea. Paralel·lament, França anava essent paulatinament ocupada per l'Alemanya nazi i el clima de persecució i suspicàcia augmentà per part del bàndol franquista respecte dels exiliats i el seu intent de retorn. En conseqüència, entre el 1940 i el 1944, només 20.000 espanyols van poder tornar a la seva terra.

Els nens, com en totes les escomeses bèl·liques, són els grans damnificats. Uns 30.000 d'ells van ser expatriats per les seves famílies, ja que consideraven que els conduïen a un lloc més segur. Aquests nens van ser enviats a França, Bèlgica i la URSS. En finalitzar la guerra, els menors, tot i el seu ànim de retornar al costat de les seves famílies, per qüestions socials i polítiques (esclat de la Segona Gran Guerra, el fet d'esdevenir mà d'obra en els països "acollidors") no van poder reagrupar-se amb la família.

A finals dels anys quaranta la dictadura franquista va posar en marxa una política adreçada a la repatriació de la major part dels desplaçats durant la guerra civil espanyola. La majoria dels exiliats republicans no van voler tornar a una Espanya dictatorial, governada per Francisco Franco Bahamonde, d'altres no van poder tornar a Espanya per qüestions de salut, feina o integració als països d'acollida. En molts casos, els que van retornar al seu país d'origen no ho van fer de manera definitiva i, fins i tot, en els casos que sí que hi va haver un retorn definitiu, no sempre es va superar la condició de "sentir-se exiliat".

La condició d'exiliat polític provocat pels enfrontaments fratricides tenen com a conseqüència que cap de les dues posicions ideològiques enfrontades s'erigeixi com a vencedora absoluta, ja que el cost de les vides humanes i de trencament de nuclis familiars que se'n deriva és un preu massa alt que anul·la qualsevol justificació de les accions que comporta una guerra.

En veure aquelles terribles condicions, vaig sentir que tenia un deure. Amb alguns amics que, com jo, tenien la fortuna de ser lliures, vaig iniciar l'organització d'ajut als refugiats. La cambra del Gran Hôtel es convertí en una oficina. Vam començar a adreçar cartes –jo mateix vaig escriure'n cents– a persones i a organitzacions franceses, angleses, nord-americanes i d'altres països, descrivint la tràgica situació dels refugiats i demanant ajut de qualsevol tipus. La resposta va ser meravellosa. Paquets de menjar, vestits, medicaments, i també diners, van fluir a Prada.

Reflexions de Pau Casals. Pensaments íntims i personals recollits per Albert E. Kahn.

PAU CASALS: I AM A CATALAN

Pau Casals va néixer el 29 de desembre de 1876 a El Vendrell, una vila de la costa catalana. Va començar a estudiar música de ben petit i va mostrar un gran talent com a violoncel·lista. A l'edat de dotze anys, va ser acceptat a l'Escola Municipal de Música de Barcelona, on va ser alumne de Joan Gibert.

El 1891, va debutar com a violoncel·lista en un concert a Barcelona. En els anys següents, va fer gires per Espanya i va tocar en diversos concerts i recitals, fins que el 1899, va fer el seu debut a París, que va ser un gran èxit.

Durant la Primera Guerra Mundial, Casals es va immigrar a França, on va conèixer la pianista americana Harriet Moore, amb qui va començar a tocar i a fer gires arreu del món. El 1919, van fundar el Festival de Prades, un important esdeveniment musical que es celebrava a França cada estiu. El 1936, durant la Guerra Civil Espanyola, Casals va exiliar-se als Estats Units, on va continuar fent concerts i recitals. I durant la Segona Guerra Mundial, va ser un important activista per la pau i va fer nombroses actuacions en suport d'aquesta.

Després de la guerra, Casals es va retirar a Prada de Conflent, a França, on va continuar tocant i dirigint orquestres fins a la seva mort el 1973. Va ser un important defensor de la cultura catalana i va ser un dels fundadors del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts de Catalunya. També va rebre nombrosos premis i reconeixements per la seva carrera musical i la seva tasca en defensa de la pau.

Per a Casals, ser català era una part fonamental de la seva identitat i la seva obra musical. Va ser un dels fundadors del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts de Catalunya i va fer una gran tasca en defensa de la cultura catalana, en una època en què la llengua i la cultura catalanes estaven oprimides per la dictadura franquista.

En una ocasió, quan va ser preguntat sobre el seu compromís amb la cultura catalana, Casals va dir: "Sóc un català, i això vol dir que porto amb mi la meva terra i la meva gent allà on vagi. Porto la meva llengua, la meva música, la meva poesia. Porto la meva cultura i la meva identitat". A més a més, Casals va dur a terme un petit discurs sobre la seva pàtria, a l'ONU, durant l'ocasió de l'estrena del seu himne "El cant dels ocells" el qual ell havia compost. Aquest discurs, en anglès, deia així:

“Deixeu-me que us digui una cosa... jo sóc català. Catalunya és avui una regió d'Espanya, però què ha estat Catalunya? Catalunya ha estat la nació més gran del món. Jo us n'explicaré el per què. Catalunya va tenir el primer Parlament, molt abans que Anglaterra. Catalunya va tenir les primeres Nacions Unides: al segle XI totes les autoritats de Catalunya es van reunir en una ciutat de França, per a parlar de pau, al segle XI... pau al món i contra, contra, contra les guerres, la inhumanitat de les guerres.... això és Catalunya.”

Les paraules de Casals són un exemple de la fortalesa i la importància de la identitat catalana i de la lluita per la defensa de la cultura i la llengua. La seva obra i la seva lluita per la pau i la cultura catalana en temps difícils per aquestes, com va ser durant la dictadura franquista, són un exemple a seguir per a les generacions futures.

Avui, com a catalans, hem d'estar orgullosos de la nostra identitat i de la nostra cultura. Hem d'aprendre de la tasca de Pau Casals i de tants altres que van lluitar per la llibertat i la dignitat del poble català. Sóc un català, i estic orgullós de ser-ho.

L'EXILI SENSE RETORN, POMPEU FABRA

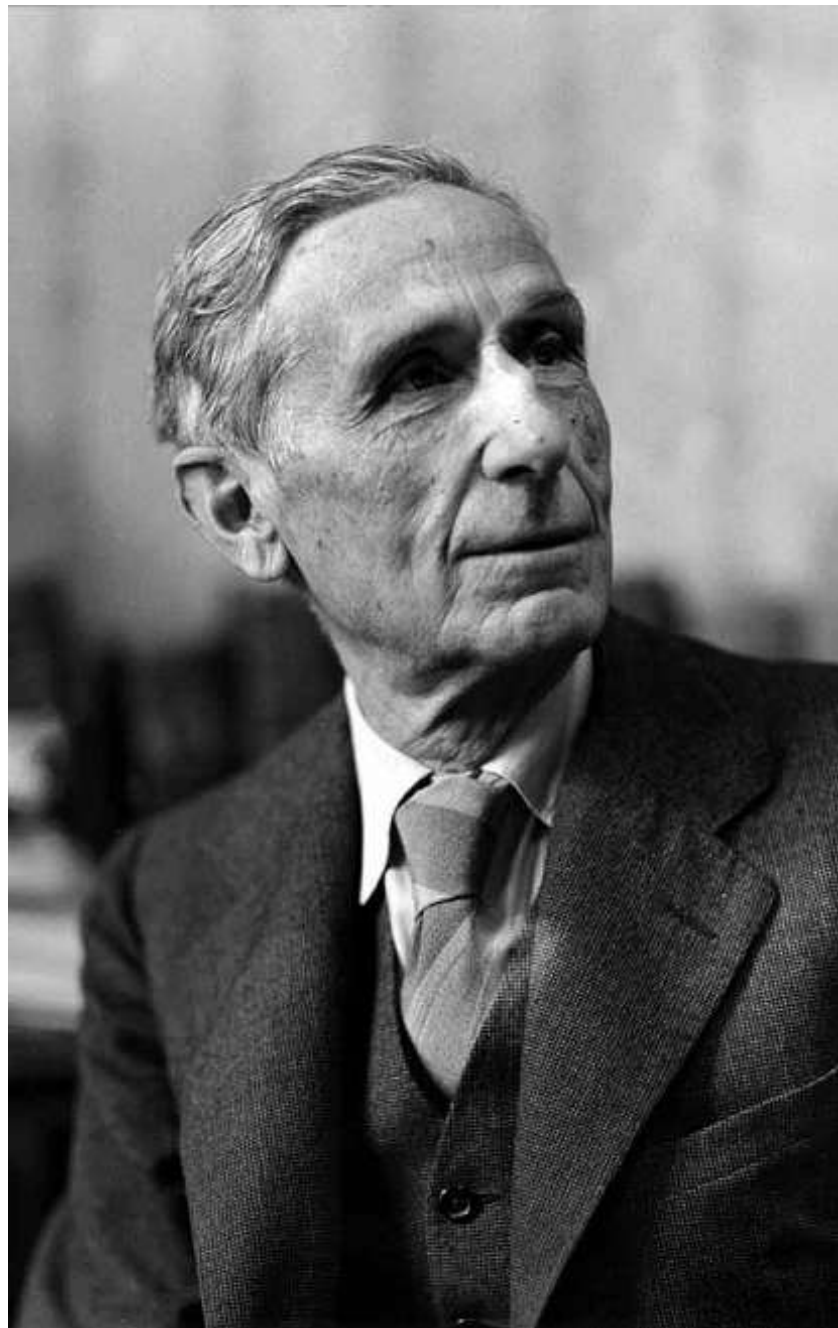
YVETTE CARRILLO MUNDÓ

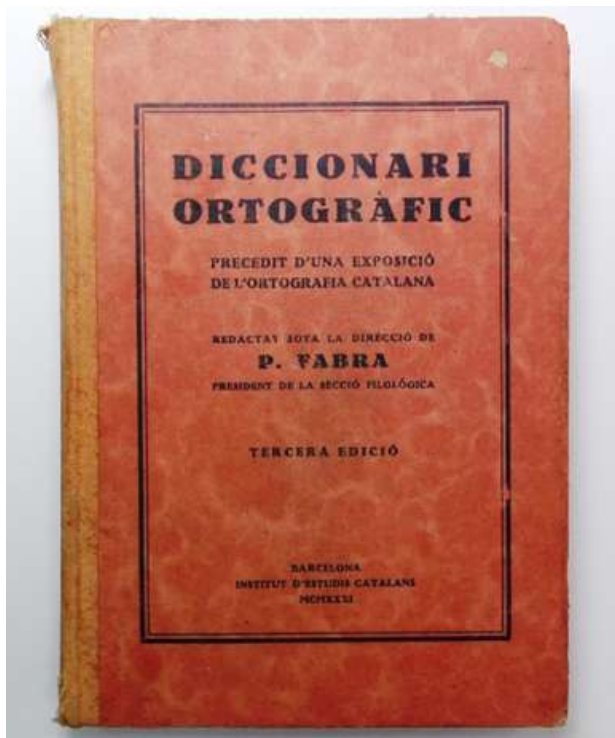
“EL PARE DE LA LLENGUA CATALANA EXILIAT A FRANÇA”

Pompeu Fabra i Poch va néixer l'any 1868 a Gràcia i va morir el 1948 a Prades, França.

Tot i haver estudiat enginyeria industrial i haver aconseguit una càtedra de enginyer químic a l'escola d'enginyers de Bilbao, va ser conegut com el *pare de la llengua catalana*, ja que desde que era petit tenia molt interès per la filologia catalana i es va especialitzar de manera autodidacta en la literatura i l'ortografia catalana.

Pompeu Fabra tenia com a objectiu renovar i modernitzar la llengua catalana, i per aquest motiu l'any 1912 escriu en castellà una obra anomenada "Gramática de la lengua catalana". Més tard, l'any 1918, l'escriu en català establint així les bases de la gramàtica catalana. Entre els anys 1921 i 1931 va presidir intermitentment l'Institut dels Estudis Catalans, i es va adoptar com a normativa oficial la gramàtica de Pompeu Fabra. L'any 1932 va obtenir la càtedra de llengua catalana a la Universitat de Barcelona, i més tard va ser president de la Universitat Autònoma de Catalunya. A més, Durant la seva vida escriu diferents obres sobre la gramàtica i l'ortografia catalana, una de les més importants va ser el diccionari, que primer va

ser escrit com un esbós, l'any 1931, i més tard va ser el diccionari oficial de l'Institut dels Estudis Catalans.

Però va arribar un moment que la vida de Pompeu Fabra es va començar a complicar, pel fet que en aquells moments hi havia una forta tensió entre el govern de Catalunya i el govern Espanyol. El primer cop que Pompeu Fabra es va veure afectat per la situació del país va ser quan Lluís Companys va proclamar l'Estat català. Com que Fabra formava part del Patronat Universitari va ser empresonat en el vaixell-presó "Uruguai" junt amb tots els membres del govern. Mentres estava empresonat amb permís de les autoritats va seguir escrivint la seva obra, i finalment després de 6 setmanes i 1 dia va ser posat en llibertat.

Amb l'inici de la guerra civil, la situació de Catalunya va empitjorar molt, i finalment tot va esclatar quan el 26 de gener de 1939 Barcelona va caure en mans del Bàndol Nacional. Aquesta caiguda de Barcelona va ser interpretada com la derrota del bàndol republicà i, per tant, la fi de la Guerra Civil Espanyola. Aquesta derrota va suposar que milers de republicans haguessin de fugir cap a França, per evitar les represalies de la dictadura Franquista.

Pompeu Fabra era republicà i catalanista, i encara que ell no fos buscat per les autoritats Espanyoles, va decidir exiliar-se. Abans d'això, però, va tenir una reunió amb Josep M. Capdevila, Joan Oliver, Cèsar August Jordana, Antoni Rovira i Virgili i Francesc Trabal, els companys amb els quals estava escrivint l'obra de les institucions catalanes, i van acordar seguir escrivint-la tant si eren a dintre a Catalunya com a fora a l'exili. Finalment, junt amb la seva família va marxar el 24 de febrer cap a França, van passar per Girona, Bescanó, Olot i Agullana i, finalment al cap de 5 dies van aconseguir travessar la frontera.

Quan Pompeu Fabra va aconseguir exiliar-se ja tenia aproximadament uns 70 anys. Durant el seu exili no tenia un lloc fix per viure i la seva situació econòmica no era gaire bona, fet que el va obligar a moure's de lloc constantment, i va passar per llocs com Prada, Montpeller i Perpinyà. Finalment, es va establir a Prada els 6 últims anys de la seva vida.

Durant el seu exili també va ser acusat de ser sospitós de filiació catalanista, i va ser condemnat a pagar 5.000 pessetes, per ser catalanista i per mostrar menyspreu i enemistat a Espanya. Però, finalment, se li va perdonar la condemna, ja que no tenia una situació econòmica molt estable. Per culpa de la seva inestabilitat econòmica va viure els seus últims anys de manera molt precària. En els últims temps li van diagnosticar un càncer a la seva filla, que va acabar morint al cap dels mesos. La mort de la seva filla va afectar molt a Pompeu Fabra, el qual va acabar morint a la residència de Prada el desembre de 1948.

L'EXILI D'ANTONIO MACHADO

La trajectòria de l'ànima republicana espanyola enterrada en terres franceses. Una vida literària arravatada per una ideologia contrària al franquisme.

Itohan Imasuen Owie

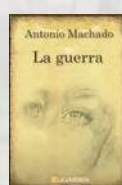
Poeta espanyol i representant de la generació del 98, Antonio Machado Ruiz va néixer a Sevilla el 26 de juliol de 1875 i va morir a Colliure el 22 de febrer de 1939 a causa d'una broncopneumònia bilateral de tipus bacterià i amb un marcat emfisema pel seu tabaquisme. Va aconseguir un doctorat en filosofia i lletres el 1918 i va ser escollit com a membre de la Reial Acadèmia Espanyola, però mai va ocupar el càrrec perquè aviat va esclatar la Guerra Civil.

El poeta va ser el rostre característic de les 465.000 persones, 170.000 d'elles civils, que es van veure obligades a travessar la frontera amb França quan les tropes franquistes van prendre Barcelona. I és que, sent del bàndol perdedor, Machado també representava un republicanisme autonomista laic i progressista. Això és degut a que es va formar en la *Institución Libre de Enseñanza*.

Retrat d'Antonio Machado, 1918

Amb l'esclat de la Guerra Civil, Antonio es veu obligat a fugir de Madrid. Juntament amb la seva família s'allotja en Vila Amparo, en la llevantina Rocafort. Afligit de la malaltia bronquial fruit del tabac, el poeta estava abatut. La ruta de l'exili no fa sinó degradar encara més la seva afecció. El març de 1938, l'avanç de les tropes franquistes el porta cap a Barcelona on, seguint amb la família, s'allotja a l'Hotel Majestic, un dels més luxosos de la ciutat, ple de persones i empeses com ell a l'exili per la seva ideologia política.

L'agonia de l'exili de Machado.

El diumenge 22 de gener de 1939, a les tres de la matinada, Machado va abandonar Barcelona en direcció a la frontera francesa, igual que tots els mandataris republicans, en una comitiva de cotxes i ambulàncies formada pel poeta i la seva família propera. Van conduir per la carretera litoral fins a Malgrat. A l'alba del dilluns 23 de gener van travessar la ciutat de Girona, plena d'evacuats, sota els bombardejos franquistes. Es van allotjar a la masia Santa Maria, a Raset. Allà se'ls va unir una segona comitiva integrada per diverses persones. El grup va quedar immobilitzat durant quatre dies, a causa de la creixent inseguretat de les carreteres i el tancament de la frontera mantingut per les autoritats franceses. Royo Gómez va prendre l'última foto amb vida d'un Machado envellit, visiblement abatut, al pati de la casa. Després de rebre la notícia de la caiguda de Barcelona el dijous 26 de gener, aquell mateix dia van prosseguir el camí de nit en diversos vehicles i per grups separats.

Una ambulància va conduir a Machado i els seus familiars fins al Mas Faixat, en una lloma boscosa de Viladasens, a tan sols un parell de quilòmetres de trajecte. Van passar-hi la nit sense dormir. Se'ls va sumar un tercer grup d'intel·lectuals evacuats, encapçalat pel president de la Institució de Lletres Catalanes, Josep Pous i Pagès, i el seu vicepresident, el poeta i professor Carles Riba. El dia següent, 27 de gener, van portar a Machado i la seva mare, tots dos amb una salut delicada, a l'estació de tren, on van passar la nit. Al matí següent la comitiva de Machado es va dirigir a Perpinyà amb tren. La comitiva estava formada per intel·lectuals que estaven sota la protecció del govern de la República, motiu pel qual no eren deportats als camps de concentració com la resta de civils.

Finalment, i fugint del franquisme que perseguia les idees republicanes, Antonio Machado va arribar a l'exili a la ciutat de Colliure.

Antonio Machado camí a l'exili a la casa Santa Maria, a Raset. Foto de Royo Gómez.

Un record espanyol dins el territori francès.

La vida d'Antonio Machado no serà només recordada per la seva literatura o poesia, ni per el seu paper important en l'exili republicà durant la Guerra Civil Espanyola, sinó que és un símbol de commemoració a les altres vides que han estat perdudes per la mateixa causa i per les històries desconegudes que mai han arribat a ser explicades al món.

El tràgic final d'Antonio Machado.

El poeta espanyol tan sols va poder sobreviure 26 dies exiliat, acabant els dies de la seva vida a l'edat de 64 anys, fora del seu país d'origen, com un exiliat, i amb l'esperança, o no, de poder tornar en un futur al país que una vegada va donar-li l'esquena a ell, a la seva família, i a milers de vides republicanes no tan afortunades com la d'ell.

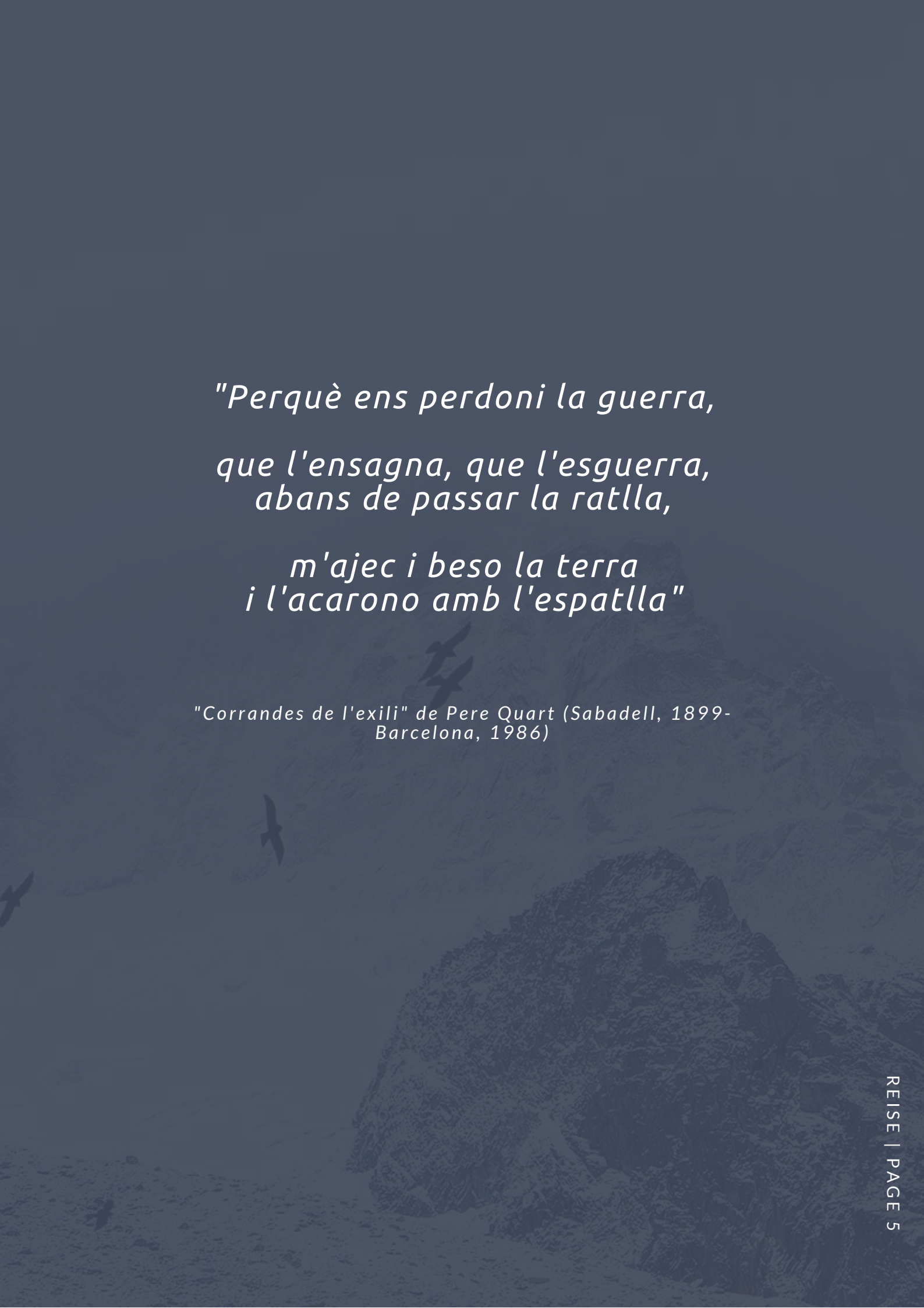
Tomba d'Antonio Machado

La literatura catalana a l'exili

ESPECIAL LITERATURA

UN GRUP D'ESCRITORS
A ROISSY-EN-BRIE,
L'OCTUBRE DE 1939.
D'ESQUERRA
A DRETA, MAGÍ MURIÀ,
OBIOLS, RODOREDA,
J. MURIÀ, MERCÈ CASALS,
BARTRA, A. MURIÀ
I A. ROMANÍ ARXIU.

*"Perquè ens perdoni la guerra,
que l'ensagna, que l'esguerra,
abans de passar la ratlla,

m'ajec i beso la terra
i l'acaronó amb l'espatlla"*

*"Corrandes de l'exili" de Pere Quart (Sabadell, 1899-
Barcelona, 1986)*

L'AMISTAT I L'AMOR A ROISSY-EN-BRIE

Laia Cañaveras Bosch

Roissy-en-Brie és una petita població francesa en la regió Illa de França. Allà s'hi troba un castell que va estar habitat per un grup d'intel·lectuals catalans que van ser acollits el 1939 i hi van estar refugiats i exiliats fins l'any 1940: Mercè Rodoreda, Armand Obiols, Benguerel, Pere Quart, Agustí Bartra, Anna Murià, Trabal, Montanyà, Pere Calders i Cèsar August Jordana.

Imatge 1. Intel·lectuals catalans a Roissy-en-Brie

Imatge 2. Anna Murià.

Gràcies al llibre *Via de l'est* de l'antologia de contes *Sota la pluja* d'Anna Murià publicat a Mèxic l'any 1946, en el qual majoritàriament hi ha episodis ficcionalitzats de les experiències viscudes a Roissy-en-Brie i dels escriptors catalans amb qui va conviure podem fer-nos una idea del què va ser. Aquest conte explica la relació entre Obiols i Rodoreda, la primera relació sexual entre Bartra i Murià, els problemes matrimonials de Cèsar August Jordana... Així doncs, podem comprovar que, per una banda, Murià crea un relat de tot el que l'envolta amb un toc de ficció, però, d'altra banda, explica i comprèn que la situació viscuda durant aquella temporada entre 1939 i 1940 a Roissy-en-Brie serà un abans i un després en la història de la literatura catalana. No sabem com hauria evolucionat la literatura catalana posterior d'aquests intel·lectuals sense Roissy-en-Brie i és per aquest motiu que Anna Murià en el seu conte no els fa herois o fa un mite, sinó que els fa humans tractant les coses més mundanes i sensibles com és ara l'amistat, l'amor, l'enveja, la mandra i la por.

Mercè Rodoreda i Anna Murià s'havien conegut treballant la Institució de les Lletres Catalanes, creada durant la Guerra Civil sota la presidència de Josep Pous i Pagès i l'impuls de Francesc Trabal. Però és camí de l'exili quan la seva amistat es va enfortir. Gràcies a les xarxes de solidaritat amb els expatriats, com els del PEN Club, i els bons oficis de Trabal, els escriptors catalans -Joan Oliver, Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Pere Calders, Cèsar August Jordana...- van trobar refugi al castell de Roissy-en-Brie, on Rodoreda i Murià van compartir habitació i confidències. Allà, es van obrir l'una a l'altra creant una gran connexió i amistat.

Però, en molts casos, les relacions d'amistat entre els membres intel·lectuals catalans es basaven en la creació d'enllaços familiars, com en el cas que ocupa Obiols, que estava casat amb Montserrat, germana de Francesc Trabal.

L'amistat entre Rodoreda i Murià es va mantenir activa, tot i que Murià i Agustí Bartra van marxar inicialment a la República Dominicana, i la parella Obiols-Rodoreda es va quedar a França. Ambdues escriptores es van mantenir en contacte a través de cartes, en les quals s'explicaven la seva vida i els seus pensaments i sentiments.

La relació entre Mercè Rodoreda i Armand Obiols, quedà gravada gràcies a les cartes d'amor escrites i enviades per Obiols a Rodoreda des de l'1 de juny del 1941 al 22 d'agost de 1943. En aquell moment Armand Obiols estava separat de Rodoreda, que vivia a Llemotges. Això es deu que Armand Obiols mai no va disposar de passaport regular -només tenia el de refugiat- fet que va obligar la parella a passar la major part de la seva vida condicionats pels pitjors efectes de dues guerres i un exili. Ell va tenir diverses feines: al camp de treball Lindemann de l'organització Tödt a Bordeus, com a funcionari, a la Unesco, a les Nacions Unides i, finalment, a Viena, com a traductor a la seu de l'Organització Internacional d'Energia Atòmica, on va ser fins a la seva mort. En tot aquest temps es van veure en alguna ocasió a Bordeus, on acabada la guerra encara viuran un any més. El 1946 es van traslladar a París, començant una nova etapa, encara molt difícil. Les cartes entre Obiols i Rodoreda prosseguiren després, en els anys 1960-1971; però Rodoreda va eliminar una bona part de la correspondència. Les cartes d'ell ja no comencaven amb "Estimada" sinó amb "Ninons", ni acaben amb "T'estimo", sinó amb "Una abraçada". El seu amor ja no era com el que havia estat a l'idíl·lica Roissy-en-Brie, la flama al llarg dels anys es va anar apagant.

Imatge 3. Armand Obiols i Mercè Rodoreda.

DONA, ESCRITORA, MARE I EXILIADA DE JANA ARMENGOU

La vida, perquè sigui vida, s'ha de viure a poc a poc -
Mercè Rodoreda.

Actualment, Mercè Rodoreda és una referent literària arreu del món. Tothom coneix alguna de les seves més de vint obres. Era una artista polifacètica; escrivia teatre, poesia, contes i novel·les. Però bé, la seva vida va ser més extensa del que ella plasmava a les seves obres.

Va viure durant el període de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939). Època dura per a molts intel·lectuals com ella. A més a més, se li sumava que era una dona, una mare, una escriptora i després de la guerra també exiliada.

Mercè Rodoreda i Gurguí va néixer a Barcelona, al barri de Sant Gervasi, el 10 d'octubre de 1908. Durant la seva infantesa, Rodoreda a ser una nena amb poques relacions socials degut a la seva poca adaptació a l'escola, ja que va canviar fins a dues vegades de col·legi (durant tres anys) i la resta d'educació la va rebre a casa seva.

La seva adolescència va ser carregada d'amor i acompanyada d'una figura que esdevindrà molt important per a ella, el seu avi. Aquest va ser qui li va transmetre la passió literària i per a les flors, element molt rellevant per a Rodoreda a les seves obres. El seu avi mor quan ella tenia dotze anys.

Amb només vint anys, Rodoreda va ser obligada a casar-se amb el seu oncle matern: Joan Gurguí, per la seva fortuna econòmica. D'aquest matrimoni en surtí el seu primer i únic fill, Jordi Gurguí l'any 1921. Però passà uns anys molt foscos i tria l'alternativa d'evadir-se a través de la literatura.

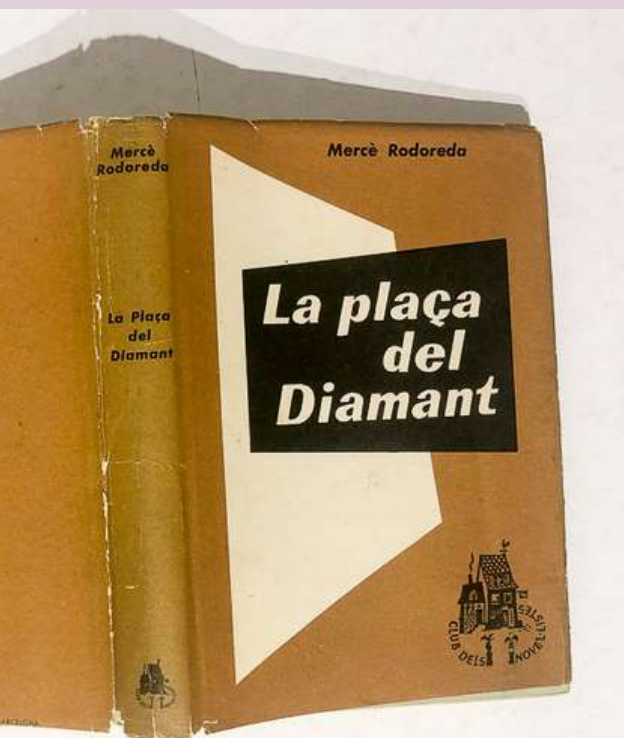
MERCÈ RODOREDA I GURGUÍ

El 21 de gener de 1939 emprèn el camí de l'exili. A conseqüència dels seus ideals, pensava que podria tenir problemes per les seves activitats de col·laboració amb publicacions en català i algunes revistes d'esquerres durant els anys anteriors. Per això s'instal·la amb altres escriptors catalans a França. En aquell moment, l'autora abandonà al seu fill i el deixà en mans de la seva mare, a Barcelona.

RODOREDADA I OBIOLS

En aquell refugi d'exili, l'autora inicia una intensa i complicada relació sentimental amb Armand Obiols, pseudònim de Joan Prat i Esteve que, igual que ella, estava casat. Aquesta parella opta per quedar-se a França.

Assisteixen a l'entrada dels nazis a París de la

Segona Guerra Mundial i han d'emprendre de nou una fugida tot i que després hi tornaran el 1946. El 1954, Mercè Rodoreda torna a Barcelona per assistir al casament del seu únic fill. El 1966 mor la seva mare (Montserrat Gurguí) i tres anys més tard el seu marit i oncle.

No tardarà a morir també el seu fill a conseqüència de la malaltia mental que patia i que va causar-li un ingrés a l'Institut Psiquiàtric Pere Mata de Reus. Rodoreda sempre més es culpabilitzarà de la mort del seu fill, per no haver estat ella qui el va educar i fer créixer.

Les pèssimes condicions i la situació que viuen ella i Obiols, provoquen una escletxa en la vida literària de l'aurora, és un període que no publica llibres. L'estabilitat econòmica li arriba amb la feina que Armand Obiols obté com a traductor a l'organisme de les Nacions Unides, a Ginebra, i això ajuda que Mercè Rodoreda reculli els contes que tenia dispersos en diferents revistes de l'exili.

Amb la mort inesperada d'Armand Obiols el 1971, decideix marxar de Ginebra on viu en un apartament davant del llac Léman. I el 1972, en una estada a Romanyà de la Selva, decideix construir-hi un xalet i retornar a Catalunya. Finalment, El 1983, Rodoreda mor a causa d'un càncer.

Des de 1998 es convoca el Premi Mercè Rodoreda de contes i narracions, en homenatge a l'autora. El conjunt de la seva obra es continua reeditant i traduint constantment i és l'autora catalana més internacional

“Encara que la guanyem serà com si l’haguéssim perduda, una guerra serveix perquè la perdi tothom.”

-Quanta, quanta guerra-

CARTES A L'ANNA MURIÀ, DE MERCÈ RODOREDA

“No hi penso mai ni en parlo mai [...] Però si alguna vegada m’hi fan pensar el veig com una gran lliçó de vida. És sabut que els viatges formen la joventut: li són un estímul, una força. Jo diria que l’exili, viatge obligat, desfà l’ànima, li pren tot l’orgull.”

Mercè Rodoreda Gurguí i Anna Murià Romaní, dues escriptores barcelonines de la primera dècada de l’any 1900, es van conèixer treballant a la Institució de les Lletres Catalanes, una entitat autònoma de la Generalitat de Catalunya fundada en temps de Guerra Civil i presidida per l’escriptor Josep Pous i Pagès.

A causa de les complicacions que va suposar la Guerra Civil a principis del 1939 a Catalunya, molts escriptors van veure obligats a abandonar el país. En aquest aspecte l’Anna i la Mercè van fugir a França mitjançant el Bibliobus, és a dir un vehicle destinat a ser una biblioteca mòbil. Així doncs aquest fenomen va permetre conservar la literatura en documents escrits gràcies a autors contemporanis.

El trajecte va durar vuit dies, i el destí de refugi del forçat viatge va ser el castell de Roissy-en-Brie, un municipi situat a una trentena de quilòmetres de Paris. Allà les dues escriptores van teixir una forta amistat, especialment emfatitzant-se pel fet de compartir habitació de l’allotjament.

La convivència al castell va durar deu mesos, període en què l’Anna i la Mercè van forjar dues relacions amoroses; l’Anna amb Agustí Bartra, i la Mercè amb un escriptor que estava casat amb la Montserrat Trabal, l’Armand Obiols.

El setembre del 1939 va esclatar la Segona Guerra Mundial i Roissy-en-Brie va ser adaptada per a finalitats militars. Així doncs els catalans que es trobaven exiliats allà van haver de marxar.

Per una banda, l’Anna Murià va decidir embarcar-se en un nou viatge juntament amb l’intel·lectual Agustí. Primer es van establir a la República Dominicana i llavors a Mèxic. Durant aquesta etapa vivint el continent Americà van tenir dos fills.

Per altra banda, Mercè Rodoreda es va dirigir a la capital francesa, juntament amb Armand Obiols. El juny del 1940 la ciutat de Paris va quedar ocupada pels alemanys i la parella es va dirigir a un municipi francès anomenat Llemotges.

A dalt hi apareix la Mercè Rodoreda i a baix l’Anna Murià

Poc després Obiols va ser reclamat a treballar per l’Estat francès, així que la Mercè va passar a viure sola. Finalment, es va mudar a Bordeus, localitat on va dedicar-se a cosir i publicar contes en diferents revistes de l’exili. Una etapa dominada per la pobresa i la fam.

A partir 1939 Mercè Rodoreda va enviar-se unes cartes amb l'Anna Murià, durant l'exili que van passar separades, que va durar 24 anys. La connexió epistolar es va veure interrompuda per l'entrada dels alemanys a França i la relació de les dues escriptores va romandre fins el 1956.

Aquest intercanvi d'escrius personals que van compartir les dues escriptores es va publicar el 1985 a l'editorial La Sal Edicions. No obstant el conjunt epistolar només contenia les cartes de la Mercè que va proporcionar l'Anna, perquè malauradament la seva companya no va conservar les de l'Anna. De fet l'únic escrit existent d'ella era una que no va enviar. A més va dedicar una carta al seu home Agustí.

Les cartes aporten una visió molt realista i descriptiva del que va significar la Guerra Civil Espanyola per a una generació d'intel·lectuals que malgrat els durs temps van mantenir la flama de l'escriptura encesa.

Aleshores les cartes es trobaven a un llibre dividit en dues parts.

La primera, en forma de pròleg, està escrit per l'Anna Murià on expressava alguns aspectes personals de la Mercè Rodoreda, de l'època en que van coincidir a Roissy-en-Brie.

La segona part del llibre incloïa pinzellades de la vida personal de l'autora, fent èmfasi en la relació amb el seu estimat Armand Obiols, la situació del conflicte vigent, les molèsties causades degut a l'exili constant, les condicions de vida durant la repressió i les opinions envers els seus companys literaris entre altres aspectes tractats.

L'Anna Murià es qüestionava si havia estat correcte facilitar les cartes que parlaven del testimoni de la Mercè, però va entendre que allò pertanyia al context històric i a la seva memòria. Aquests arguments la van motivar a difondre la seva vivència personal.

<<Estimada Anna: m'has fet molta falta i encara me'n faràs més>>.

Aquest era un fragment d'una de les cartes de Mercè Rodoreda adreçades a la seva amiga, la que va descobrir i més tard va perdre com a conseqüència de la Guerra Civil Espanyola. Dues supervivents que malgrat la tragèdia que van enfrontar van aconseguir deixar una forta petjada amb les seves obres.

Obra de Mercè Rodoreda: Cartes a l'Anna Murià

Més tard, les divuit cartes es van publicar al Club Editor i van ser editades per Blanca Llum Vidal i Maria Bohigas, que van incorporar unes notes d'orientació al final de cada carta per posar-ne en context el seu contingut.

Marc Villar Costa

SOM CATALANS O SOM IMBÈCILS?

“Des de fa 500 anys els catalans hem estat uns imbècils” deia Joan Sales (1912-1983), “Es tracta, doncs, de deixar de ser catalans? No, sinó de deixar de ser imbècils.”

XÈNIA BARBA DEFEZ

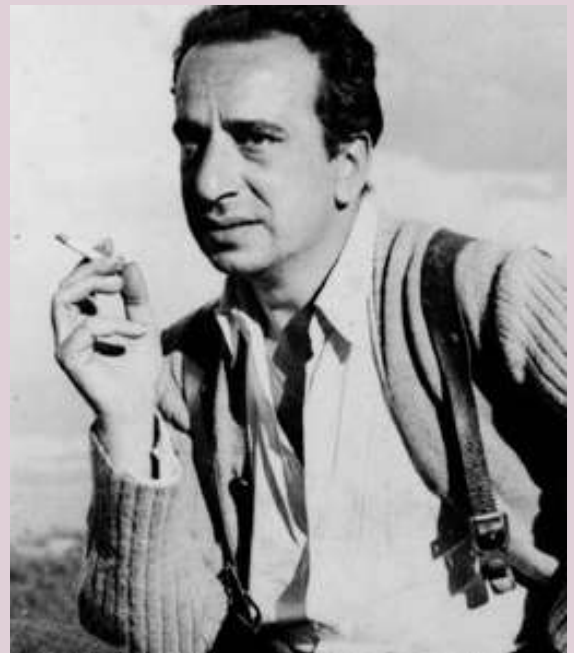
Joan Sales i Vallès va néixer el 1912 al carrer Pau Claris de Barcelona. La seva família vivia a Barcelona a l'hivern i estiuejava a Vallclara, d'on era el seu pare.

“Vallclara és un poble sense res d'especial fora de ser el més bonic del món. El meu propòsit era néixer-hi; no va ser possible. [...] Sóc doncs un vallclarí nascut a Barcelona contra la meva voluntat (Carta a Màrius Torres, 2 de febrer de 1937, Joan Sales)”.

La seva família rebia una hisenda gràcies als seus avantpassats, que l'havien rebut juntament amb una casa durant “La Reconquesta”, però el seu pare seguia treballant fent sacs per fer trinxeres durant la Primera Guerra Mundial. Quan aquesta va finalitzar al 1918, ja no hi havia demanda i Joan Sales, el seu pare, la seva mare i els seus cinc germans van quedar-se a viure a Vallclara exclusivament amb la hisenda que els hi donaven. Per això, Joan Sales, als 15 anys va anar a viure a Barcelona amb la seva tieta i va estudiar la carrera de dret, la qual no va exercir mai.

Al 1931, quan Sales tenia 18 anys, Francesc Macià va declarar la República Catalana, i per Joan va ser “el dia més feliç de la meua vida (El pensament fermat de Joan Sales, L’Avenç)”.

Més tard, va començar a treballar de nit a la revista “La Nau” on era redactor i corrector. Aquesta però, va tancar al 1933, 6 anys després de ser fundada i just al mateix any, Sales es va casar civilment amb Núria Folch.

Fotografia de Joan Sales

La parella s'havia conegut al Partit Comunista Català, ja que Núria Folch havia set la primera dona que havia militat al Bloc Obrer Camperol, amb 15 anys.

Quan va esclatar la Guerra Civil Espanyola, al 1936, Joan Sales va lluitar-hi com a voluntari, on va ser assignat a una columna a Madrid. Però, més tard, va ser posat a la presó perquè els seus germans petits no s'havien presentat a files. Finalment, va sortir absolt del judici i, més tard, va arribar a ser comandant de la seva columna.

Fotografia de Joan Sales, Núria Folch i la seva filla, Núria Sales.

“Caiguda Barcelona al 26 de gener, encara vam combatre durant un parell de setmanes, A mitjans de febrer passàvem els Pirineus en correcta forma militar, quan a França creien que ja no quedaven més forces republicanes. [...] ...i acte seguit ens reclogué al camp de concentració de Prats de Molló. Me’n vaig escapar gràcies al notari del poble [...], vaig poder fer el viatge fins a Seta camuflat en pagès del Vallespir i reunir-me amb la Nuri i la nena, que m’esperaven des de feia un mes i ja començaven a témer el pitjor (Cartes a Màrius Torres, Joan Sales)”

Joan Sales es guanyava la vida a París fent classes d’astronomia i química, i com a repartidor de pa, fins que al desembre del 1940, amb la Núria Folch i la seva filla, van agafar un vaixell fins a San Pedro de Macoris, República Dominicana. Després van traslladar-se a Mèxic i Sales va ser col·laborador de la revista Full Català, que es va dissoldre per una divisió entre els creadors i, temps després, ell i quatre autors més van fundar Quaderns de l’exili.

El 23 de juny de 1948, Sales, la seva dona i la seva filla, van retornar a Catalunya, ja que els exiliats ja no corrien tant perill de ser afusellats. El primer que van fer a Catalunya, va ser passar tot l’estiu a Vallclara, i un cop instal·lats a Barcelona, Sales va començar a treballar a l’ombra de Edicions Ariel. Sales ja no reconeixia el país en el que havia viscut la seva joventut.

Tot i així, Sales mantenia una actitud positiva envers el país gràcies a les noves editorials catalanes.

Al 1956, Joan Sales publica “Incerta Glòria”, on explicava la guerra civil des de el punt de vista republicà, la qual va estar censurada provocant que moltes pàgines fossin eliminades. Paral·lelament, Sales s’havia unit a el Club dels Novel·listes on va poder realitzar la seva feina d’editor sense estar a l’ombra i al 1959 Sales i Benguerel creen el Club Editor, on es buscava la recuperació de la cultura catalana a través dels seus llibres. Entre aquests, es publica “La plaça del diamant” de Mercè Rodoreda.

“Arribo al despatx mort de son, per culpa de vostè. M’he passat la nit en blanc llegint la seva novel·la, sense poder deixar-la. Feia molt de temps que cap llibre no m’havia tret el son d’aquesta manera. Trobo aquesta novel·la simplement formidable. (Carta a Mercè Rodoreda, Joan Sales)”

Al 1983, Joan Sales mor amb setanta anys a Barcelona, després d’una vida dedicada completament a la cultura catalana i a la seva llengua, deixant com a llegat les seves obres, adaptacions, editorials i cartes.

“I diumenge, dia 13 de novembre, vam pujar fins els seus cims. Les muntanyes que ella i la seva muller Núria Folch havien escollit per viure i per morir[...] Cap gran home —i en Joan Sales ho és— no deixa mai la feina acabada en morir. Assenyalador de camins aspres, com els de la seva Siurana, pàtria electiva per la vida i per la mort, els joves han de pensar que seguir-lo no és fàcil. Però és apassionant (Assenyalador de Camins Aspres, Lluís Ferran de Pol)”

Més enllà de l'escriptora

Vida i exili de Mercè Rodoreda (1908 -1983)

Cristina Gonzalez Castellon

Mercè Rodoreda va néixer l'any 1908 a Barcelona, allà i va viure fins al seu exili a França l'any 1939. Un cop a França va residir a diferents llocs del país. Rodoreda va ser una de les escriptores més influents de la llengua catalana. La seva obra va tenir un gran reconeixement internacional.

L'escriptora només va anar dos anys a l'escola entre el 1915 i 1917, i ho va fer en dues escoles diferents. Tot i que va ser el seu avi va ser qui li va impulsar l'amor cap a la llengua catalana i també cap a les flors, un element molt important a la seva obra.

Mercè Rodoreda després de la mort del seu avi es va casar amb el seu oncle, matrimoni que mai va ser acceptat. Després d'aquest casament van marxar a París. L'any 1929 va néixer el seu fill Jordi Gurguí i Rodoreda. Va ser a partir d'aquest naixement que Mercè va buscar tenir una independència econòmica i social, on l'escriptura es convertís en el seu ofici.

Primer va començar una carrera periodística en la revista setmanal *Clarissime*. Un any després, el 1932, es va publicar la seva primera obra; *Soc una dona honrada?*

Quan va començar la Guerra Civil Espanyola, va col·laborar en el Comisari de propaganda de la Generalitat, com a correctora catalana. L'any 1937, es va separar del seu home i un any més tard va publicar la seva quinzena novel·la *Aloma*, primera obra que Rodoreda va acceptar com seva.

Mercè Rodoreda de jove

Però quan la guerra estava acabant Mercè Rodoreda es va exiliar el 23 de gener del 1939, deixant el seu fill amb la seva mare ja que pensava que duraria poc. El primer lloc on va anar va ser a París i uns mesos després es va traslladar a Roissy-en-Brie, on es va instal·lar en un castell que s'havia ofert per refugiar a escriptors.

A causa de diferents inconvenients derivats de relacions amoroses i amb el començament de la Segona Guerra Mundial, alguns escriptors van fugir a unes altres zones de França, mentre altres van marxar cap a Amèrica Llatina.

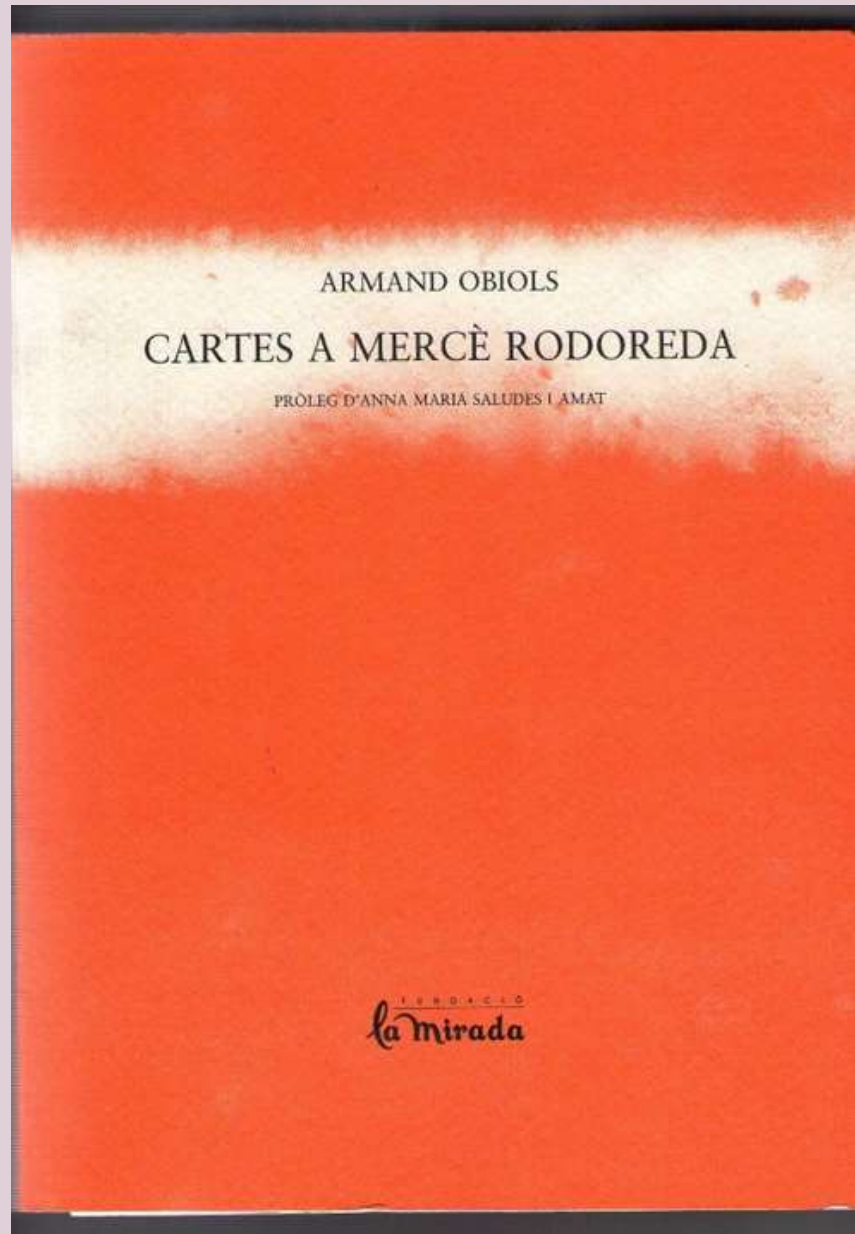
Però al 1940, tant Mercè com altres escriptors que s'havien quedat a França van haver de fugir, a causa de l'avanç de l'exèrcit alemany. El 22 de juny de 1940 travessaran Loira per instal·lar-se finalment a Bordeus, on va viure en una habitació. La seva estada a Llemotges va ser bastant dura, ja que van detenir al que era la seva parella, Armand Obiols, pseudònim de Joan Prat i Esteve. En aquell moment es va quedar sola diversos mesos i no es van retrobar fins a agost de 1943. Durant la seva estada allà també es va dedicar a la costura en un magatzem i no va tenir temps d'escriure.

Mercè i Armand van tornar a París el 1946 i no va ser fins a principis de 1947 quan Rodoreda va poder deixar la costura per a col·laborar de nou amb la *Revista de Catalunya*.

En 1954 Mercè i Armand es van traslladar a Ginebra, un lloc on Rodoreda mai va arribar a sentir aquest lloc com una casa. Va tornar a Barcelona un temps després per a assistir el casament del seu fill.

L'any 1972, després de la mort del seu amant va tornar a Espanya. Finalment 1979 es va construir la seva pròpia casa en Romanyà.

Finalment, Rodoreda va morir a Girona, al cap de setanta-cinc anys, víctima d'un càncer el 1983. Els últims dies que estava ingressada en un hospital, Mercè Rodoreda es va reconciliar amb els membres de la seva família.

Recull de Cartes que l'Armand envia a Mercè

Novel·la que narra el seu exili

Pel·lícules per entendre la guerra civil i el franquisme

La Guerra Civil va ser un moment dur per molts, però gràcies als directors de cine podem sentir-ho de més a prop i empatitzar amb els que van patir.

La Guerra Civil Espanyola (1936-1939) i la dictadura de Francisco Franco (1939-1975) va ser un període molt conflictiu i desolador. Després de la mort del dictador va propiciar que els directors d'esquerres relatessin la història des del seu propi angle, i des d'una perspectiva cada cop menys soterrada. Per això recomanem a tothom que per entendre millor com es va viure la guerra civil i per empatitzar amb les víctimes, busquin fons escrites i visuals com ara llibres, articles de testimonis o pel·lícules que els permeti aprendre més de l'època i mentalitzar a futures generacions de les conseqüències i problemes que va provocar el feixisme. Aquí pots trobar algunes pel·lícules de les més interessants de la Guerra Civil i el Franquisme.

La trinxera infinita (2019)

Sinopsis: Higinio i Rosa fa pocs mesos que estan casats quan esclata la Guerra Civil, i la vida d'ell passa a estar seriosament amenaçada. Amb ajuda de la seva dona, decidirà utilitzar un forat cavat a casa seva com a amagatall provisional. La por de les possibles represàlies, així com l'amor que senten l'un per l'altre, els condemnarà a una tancada que es perllongarà durant més de trenta anys.

La pel·lícula s'inspira en el cas real dels anomenats "talps", persones del bàndol republicà que es van refugiar en amagatalls dins de la seva pròpia llar, com a mesura per fugir de la repressió franquista. I malgrat que se'n van donar molts casos, el cinema ha mostrat poques vegades la realitat d'aquests talps. Tota la pel·lícula viu al punt de vista d'un home tancat i, per això, condemnat a si mateix. Es tracta d'oferir una mirada compartida d'assumptes com ara l'angoixa, la por i la solitud.

Mientras dure la guerra (2019)

Sinopsis: El cèlebre escriptor Miguel de Unamuno a Espanya l'estiu de 1936 decideix recolzar públicament la revolta militar que promet portar ordre a la convulsa situació del país. Immediatament, és destituït pel govern republicà com a rector de la Universitat de Salamanca. Mentrestant, el general Franco aconsegueix sumar les seves tropes al capdavant revoltades i inicia una reeixida campanya amb la secreta esperança de fer-se amb el comandament únic de la guerra. La deriva sagnant del conflicte i l'empresonament d'alguns dels seus companys provoca que Unamuno comenci a qüestionar-se la postura inicial i els seus principis.

Aquest film representa molt bé els principis humans. El protagonista des del començament de la pel·lícula és posicionada en el bàndol nacional, però mentre succeeix la història i la guerra dubta de la seva posició i de la seva ideologia. En aquest cas, la pel·lícula ens parla de la importància de prendre partit i de rectificar quan la situació que donem suport no ens sembla justa.

El silenci d'altres (2018)

Sinopsis: Aquest documental revela la lluita silenciada de les víctimes de la dictadura de Francisco Franco, i que avui dia continuen buscant justícia.

Filmada al llarg de sis anys, amb un estil de cinema directe i intimista, la pel·lícula recull els testimonis de diversos supervivents del règim a mesura que organitzen la denominada "Querrela Argentina" i confronten un "pacte de l'oblit" sobre els crims que van patir. La pel·lícula va guanyar el Premi Goya a la Millor Pel·lícula Documental el 2019.

La veu adormida (2011)

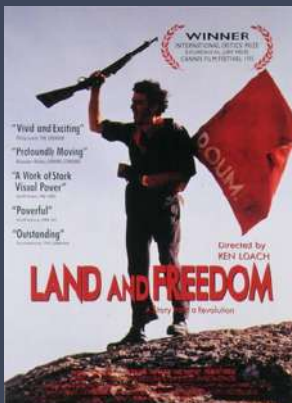
Sinopsis: En plena postguerra, Pepita, una jove cordovesa, abandona el seu llogaret i viatja a Madrid per estar a prop de la seva germana Hortènsia que està embarassada i a la presó. Un cop a la capital, s'enamora de Paulino, un valencià de família burgesa que continua lluitant a les muntanyes de la serra de Madrid dintre del bàndol republicà.

El personatge principal des d'un principi es mostra neutre malgrat que tota la seva família és del bàndol republicà i durant la pel·lícula es mostra com es posiciona amb els "rojos". Mostra molt bé el bàndol republicà, a més la seva ideologia i com és una pel·lícula en la qual les escenes majoritàriament són dins d'una presó també es mostra molt bé com els tractaven dintre d'aquesta. Aquesta pel·lícula és recomanable veure-la perquè et fa una visió de com patien les dones a les presons i de quines maneres les tractaven.

El laberint del faune (2006)

Sinopsis: Ofèlia és una noia que viatja amb la seva mare per trobar-se amb el seu padrastre, el militar encarregat de perseguir les guerrilles de la resistència republicana, els maquis, que van lluitar contra el règim franquista.

La pel·lícula es desenvolupa l'any 1944, en plena dictadura franquista. Al llarg de la cinta es pot apreciar la violència amb què s'intenta reprimir les persones contràries al règim i com Ofèlia es refugia al seu propi món de fades per escapar-se de la realitat tan dolenta en la que viu. És una bona pel·lícula, ja que és posada des d'un punt de vista d'una jove i explica molt l'entorn en el qual viu i com ho afronta.

Terra i llibertat (1995)

Sinopsis: Aquesta pel·lícula va sobre un jove comunista de Liverpool, que es deixa endur pel seu idealisme i viatja a Espanya per unir-se a la lluita contra el feixisme.

La pel·lícula se centra en les lluites internes dins del moviment republicà que van afavorir la victòria dels feixistes. És un bon film per reflexionar sobre la lluita de la teva ideologia i sobre els teus principis, ja que des d'un principi de la pel·lícula el jove es podria haver conformat perquè vivia lluny de la Guerra, però va voler renunciar a la seva zona de confort i anar a un país per lluitar per les seves idees.